

Dhananjayrao Gadgil Library

GIPE-PUNE-105884

GHORA NIDAN

EDITED BY

LATE SRIJUT TARINI CHARAN BHATTACHARJEE

OF

TEZPUR

*PUBLISHED UNDER THE ORDERS OF THE
GOVERNMENT OF ASSAM*

SHILLONG
PRINTED AT THE ASSAM GOVERNMENT PRESS
1932

Price Re. 1-6.]

[Price 2s.

Agents for the sale of Books published by the Assam Government.

Agents in India.

(1) Messrs. Thacker, Spink & Co.,
Calcutta.	(10) The City Book Company, Post Box
No. 203, Madras
(2) Messrs W. Newman & Co., Calcutta.	(11) The Standard Literature Co., Ltd, 13-1,
Old Court House Street, Calcutta.
(3) Messrs. S. K. Lahiri & Co., Calcutta.	(12) The Standard Book Stall, Karachi.
(4) Messrs. R. Cambay & Co., 6 and 8/2,
Hastings Street, Calcutta.	(13) Messrs. Karandas, Narandas & Sons
of Surat.
(5) Babu Hari Ram Dhar, B.A., Popular
Library, Dacca.	(14) The Proprietor, New Kitaphana, Poona.
(6) Messrs. D. B. Taraporevala Sons & Co.,
103, Meadow Street, Fort, Post Box
No. 187, Bombay.	(15) The Association Press Calcutta.
(7) The Indian School Supply Depôt, 309,
Bow Bazar Street, Calcutta.	(16) Messrs. Butterworth & Co. (India), Li-
mited, Hastings Street, Calcutta, Post
Box No. 2.
(8) Messrs. Rai M. C. Sarkar Bahadur &
Sons, 90-2A, Harrison Road, Calcutta.	(17) The Director, The Book Company,
Limited, Booksellers and Stationers
4/4A, College Square, Calcutta.
(9) Messrs. Students & Co., Cooch Bihar.	

ASSAM GOVERNMENT PUBLICATIONS ARE OBTAINABLE IN GREAT BRITAIN DIRECT FROM THE OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR INDIA OR THROUGH ANY BOOK-SELLER.

SHILLONG :

PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, ASSAM GOVERNMENT PRESS.

PREFACE.

In June last when I attempted for the first time to read "Ghora Nidan" as it is, after having received a copy from the Kamarupa Anusandhan Samiti through Pandit Hemchandra Goswami, I found myself quite at sea with regard to its vocabulary, much of which is unknown and obsolete, and the text all jumbled up together, and the stops are so misplaced that they served only to render the confusion worse confounded. The *puthi* contains 40 leaves of thick brown and unpolished paper, 38 of which are written on both the sides, and the rest on one side only. The leaves are all uniform in size, $11\frac{1}{2}$ inches in length and 4 inches in breadth. Almost all the pages contain 7 lines each in old Assamese script. The first two lines at the beginning are so effaced that they are practically unreadable, while the second leaf is missing.

It is said that the *puthi* was found with an Assamese Brahmin gentleman of Nowgong district where his grandfather for certain reasons went to settle on the boundary of Darrang and Kamrup.

Unfortunately the *puthi* bears no name of the author. In course of my travels in the Mangaldai Sub-division in connection with the reading of the *puthi* I came across several copies of *Ghora-Nidan* which differ a great deal so far as their style and composition are concerned. There is only one *puthi*, with the Goswami of Kulbil Satra in Kamrup, which is exactly the same with only slight variations here and there, probably due to clerical mistakes. The incomplete text of the *puthi* I copied was redeemed to a great extent with the help of the second manuscript. It contains only about a dozen of Sanskrit words. Some of the important words which are Greek at present to almost all the Assamese are even now used in some localities of Mangaldai. The method, style and treatment of the subject are so peculiar that it can be recognised at a glance that it is not a translation from other Sanskrit treatises. Unlike any other medical treatise in Sanskrit which is commonly met in other parts of India this treatise has no mention either of spices or

(ii)

herbs which are rare in Assam. It is striking to note that the custom of weaving the author's name into the text of a literary composition has not here been adhered to, nor does it contain any prologue or epilogue or invocation either in the beginning or at the end of the *puthi*. I am therefore naturally inclined to believe that the *puthi* embodies a compilation based on experiences of horses acquired specially in the Mangaldai Subdivision which has long since been the main gate for horse-import from Bhutan. The grounds deduced from the reading of this *puthi* go a great length to deny the authorship of Sagarkhosi, the writer of "Aswakarnaryudha" who is supposed to be the author of 'Ghora Nidan' by some Assamese writers.

As to the date of its compilation no trace can be found in the body of the book. It is certain that in this treatise there is no trace of the influence exercised by the Vaisnavi writers over the literature of Assam. Its style and diction are plain and homely, and resemble more faithfully those of the Buranjis of Assam than other literary productions. As such it can naturally be regarded as a piece of work compiled sometime during the administration of the Ahoms from whom the idea of recording important experiences has been borrowed; besides the horse was an important factor in the civil and military functions of the state, and had a special department under a Ghora-Barua.

Obviously, on the grounds stated above it cannot also be held that this treatise has any connection with the Sanskrit treatises *Aswanaydakam* by Srinat Mohasant Jaydatta, son of Vijay Latta, which is now being translated into English and published as a serial in the quarterly Indian Veterinary Journal from Madras nor with *Aswachikichitam* attributed to Nakula, the fourth Pandava, who is described in the 'Mahabharata' as a veterinary expert of immense reputation.

This *puthi* therefore seems to me to be a product of experience acquired independently in Assam with reference to horses trained and domiciled in the land and

(iii)

will, I hope, be a valuable supplement to those Sanskrit treatises named above, and specially to " Haya-Lakshana-Sara " which contains valuable contributions from Salihotra, Nakula and King Bhojo who are reported to be great authorities on horsemanship.

The *puthi* may broadly be divided into two parts, one dealing with the classes, colour and characteristics of ponies, and the other with diseases, their general symptoms and treatment. It is very interesting to note that unlike any other medical treatise in Assamese this *puthi* contains no symptoms of diseases except in very few cases. It is also interesting to note that no mention has been made in regard to a dose of medicine which according to the Garura-Puran is from 8 to 144 tolas. I should like also to add here in this connection that equal quantities of ingredients should be taken so as to make the required dose where measurements of the different ingredients have not been specifically mentioned.

The classification of the *puthi* is not systematic ; I have however tried my best to impart a system to it purposely, for the convenience of readers without effecting any change in composition or attempting any correction in the spelling except in very few cases where there is a chance of misunderstanding the sense.

For clear elucidation of the technical terms this *puthi* badly wants a glossary. I found two *puthis* with Goswami of Kulbil Satra, namely " Ghorar Lakshana " and " Ghotoka Ratna " besides the one mentioned above, the latter of which for all purposes can be used as a supplement to this *puthi*. But for the " Ghorar Lakshana " nearly 50 technical words used in " Ghora Nidan " would have remained inexplicable.

I travelled in many places and consulted the Ahom translator Rai Sahib G. O. Barua and many leading gentlemen of the province, but these were unable to help.

I am fully aware I have not been able to do justice to the subject as I would like to do, and I hope there should be some allowance made for this maiden

(iv)

attempt in my old age. I shall consider that my labour in this direction to be amply rewarded when a better qualified man comes forward to take up the subject to make further research into it. As the effort had to be made against many odds I feel mistakes have crept in here and there, and I shall be glad to mend them if reasonable suggestions come forward from any quarter in Assam.

My thanks are due to Srijut Padmakanta Goswami of Kulbil Satra, Kamrup, who has rendered me great help by lending me his *puthis* on the subject.

[November 1927.]

TARINICHARAN
BHATTACHARJEE.

TABLE OF CONTENTS.

Introduction	vii—viii
--------------	-----	-----	-----	----------

PART I.

The horse, kinds and characteristics	...	1
Colours and what they denote	...	6
Points of the horse	18
Vices and their cure	26
Instructions to the rider	30

PART II.

Diseases, their symptoms and treatment...	32
Glossary 93—107

INTRODUCTORY.

Srijut Tarini Charan Bhattacharyya, the editor and translator of *Ghora-nidan*, died at Gauhati on December 15th, 1927, while he was enjoying his well-earned pension after having served the Government as Sub-Deputy Collector. The book kept him busy for more than a year. He had to plod on with the text bristling with obsolete technical terms, identify the species of horses and antilopes mentioned and find out their English equivalents. Besides, the manuscripts were in many places undecipherable; and the first-hand experts whom he approached for elucidation of a difficult text had no special acquaintance with the equestrian science preserved in the treatise *Ghora-nidan*. Under these circumstances the preparation of a correct text and its rendering in English constituted in themselves a work of tremendous labour; and what the author has achieved in this unpioneered field during such a short time reflects credit on his energy and tenacity. Perfection in such a venture is not a matter of one but of several generations. *Ghora-nidan* and the more artistic, erudite and laborious sister treatise on elephants *Hasti-vidyarnava* are valuable contributions to the veterinary science of the Assamese people, and both the books were, in all likelihood, compiled under the commission of the state for use as staff manuals by officers and men employed by the Ahom Government under the Ghorachowa Barua and Hati-Barua, heads of the departments of horses and elephants respectively; and as far as *Hasti-vidyarnava* is concerned we know positively that it was compiled in 1734 by one Sukumar Kaith under the orders of Queen Madamvika, consort regnant of King Siva Singha, 1714-1744, while the illustrations were supplied by two court painters Dilbar and Dasoi. Their use was naturally extended to private owners and professional dealers. These two representative treatises reveal the richness and variety of the Assamese pharmacopœia, and their literary value consists in the preservation of a very large number of expressions now thrown into disuse.

It is regrettable that the author could not give the book the benefit of his final revision which he proposed to do before submitting it to Government. In November 1927 Mr. Bhattacharyya and myself were constantly engaged in revising the translation, but he died before this part of the work was completed. I returned a part of the manuscript which was with me to his brother at Tezpur, Srijut Kalicharan Bhattacharyya, B.L., who prepared the press-copy and submitted it to Government in May 1928. The proofs have been corrected by Srijut Kalicharan Bhattacharyya. They have been further revised. Mr. A. H. W. Bentinck, C.I.E, I.C.S., M.A., F.R.G.S., Honorary Provincial Director of the Department of Historical and Antiquarian Studies, Assam, has gone through the English portion, and corrections and alterations have in many places been considerable. Mr. A. C. Dutta, M.Sc, Lecturer in Botany in the Cotton College, has kindly revised the botanical terms. I have revised the Assamese text.

It is hoped that the publication of this book will lead to the unearthing of similar treasures and the stimulation of interest in the cultural legacies which old Assam has made to the new.

COTTON COLLEGE, }
December 9, 1931. }

S. K. BHUYAN,
*Honorary Assistant Director,
Historical and Antiquarian
Studies, Assam.*

GHORA NIDAN.

ঘোৰা নিদান ।

প্ৰথম পটল ।

0

ঘোৰাৰ জাত আৰু লক্ষণ ।

টাটুকৰ তিনি জাতি, তুককিৰ তিনি জাতি ।

টাটুকৰ লক্ষণ ।

টাটুকৰ বুকু বহল ডিঙ্গি ডাঙ্গৰ, তাজিৰ বুকু চেপ ডিঙ্গি সৰু টাটুকৰ ভাল ;
আচোৰাৰি হলে বিচাৰি পাব ।

তুককি টাটুকৰ লক্ষণ ।

কোন সৰু হই চকু সৰু হব, মুখ দীঘল হব, ভৰি আঁঠু ডাঙ্গৰ হব, ডিঙ্গি
দীঘল ডাঙ্গৰ হব, মপনা বহল হব, বৰণ একেবৰণ হব, পথৰা বা আনবে হক,
তেনেহলে ঘোৰা উত্তম হই । শলা বহল হব, গাঁব সেজা দীঘল হব, পোকবটো
দীঘল হব, নেজো সোক হব যদি, তেবে তুককিৰ কি কৰ লাগে বিচাৰ কৰি
পাব ।

কণ্ঠাৰ লক্ষণ ।

জদি আঙুলা কুটুলা, সুবত জদি জোৰ চকৰ থাকে তাৰো মন বয়া, দাগ
কৰকৰিটক থাকিলে সি চক হই । সকলো গা কলিগা থাকে তাৰ মন বয়া,
জি আচোৰাৰি হই বিচাৰি পাব । জদি মনিয়াৰ হই, বুদ্ধিটো টান হব লাগে
মনক নিয়ম কৰিব লাগে, ঘোৰাত উঠি বিচাৰ কৰিব, ইয়াক বুদ্ধিমন্ত হলেহে
জানিব ।

GHORA NIDAN.

(A HAND-BOOK ON THE DISEASES OF THE HORSE AND THEIR REMEDIES.)

PART I.

KINDS AND CHARACTERISTICS OF THE HORSE.

The Tatuk (Bhutan pony) and the Turuki (Turki pony) have each three varieties.

TATUK.

A wide chest and a large neck in a Tangan (male), and a narrow chest and a slender neck in a Taji (mare) are best in a Tatuk. An Achowari will look for all these.

POINTS OF A TURUKI TANGAN. (Male Turki pony.)

Short ears, small eyes, long muzzle, stout legs and knees, long and thick necks, broad quarters or buttocks uniform in colour, whether in a Pakhara (a spotted horse) or other indicate a good horse. If the trunk of the horse is broad, the frame of the body, and the croup long and the size of the tail small or thin, nothing more need be said of that Turuki (*i.e.*, the pony is a very good one).

POINTS OF A KANYA. (Mare.)

If the forehead is short and there is a pair of whorls on the forehead, the disposition of such a mare is not good; one which is continually grinding its teeth is given to shying. One having the entire body black is also not of a good temper. An Achowari will look for these points.

An expert should have his mind strong and under control, he should also try the horse by having a ride upon it. Only the intelligent expert will discover what he wants to know.

ভাল ঘোৰা চিনিবৰ উপায় ।

ঘোৰাৰ চাৰিটো মেৰে ছুৰিব, চকু যদি প্ৰচাৰ কৰে কান ধিয় নকৰে বয়া ঘোৰা। তাৰ উপৰত উঠি মাৰিখৰি চাব, তাৰ তাত বিচাৰি চাব, ধৰি মাৰি চালে ছি লেতেবা কৰে সি আৰু লেতেবা কৰিব, নকৰিব হেন এনে হই যদি ক্ষিপ হই, পুঠ হলে নগাও কৰিব, যদি পুঠ হলে লেতেবা নকৰে প্ৰমান পাই পলমেহে ঘটে ।

ঘোৰা চিনিবৰ কথা ।

ঘোৰাটো ছুৰকৈ ছুৰাব, ঘামিলে সমান মাটিত মাৰিব, নিবহটক ধৰি থাকিব একদণ্ডমান, জেইটো সৰু হল সেইটো ঘোৰা। যদি তেও নাপাই ছুৰোজ বা চাৰি খোজ গলে লাছি লই এগৰিগাতটক ছুৰাই চাব, আৰু বেবিয়া পাকে ঘুৰাই চাব বকুনা পিঠিব কালে গিৰৰ সিয়নিটেল, জেই কালে মাল হেচি ধৰে, সেই কালে মাহেক তিনি পক্ষতে ঘোৰাই, টান হতিয়াটক ছুৰালে সেই দিনাই ঘোৰাই। যদি একালে আগিলা ঠবাদি থাকে নেভাঙ্গে বা দমকা খাই সেই কালে ঘোৰা, সেইটো ছুৰ পোৱা ঘোৰা। আৰু মালতে মাহদি চাব, যদি ছুৰোটা আগিলা, পুৰতে টানি আকালে ভাল, জিটে লাহে লাহে ওপৰতে মাৰে সেইটো মলিয়া, তাকে শুই উঠাতে চাব, জেইকালে ভৰদি উঠিব পাৰে ভাল, নোৱৰা কালে বয়া ।

ককালৰ বলাবল পৰীক্ষাৰ উপায় ।

যদি হেসনি ধৰি ছুৰে, মাৰিলে ধৰিলে নচলে, জলপ ছুৰালে কানকোত যাবে তাৰ ককালত বল নাই, যদি গৰা নামোতে পোনে জাব নোৱাবে তাৰো বল নাই। নিত্যন্ত জাব নোৱাবে যদি, খোজত খোজ নপৰে তাৰ বল নাই ।

HOW TO TELL A GOOD PONY.

Walk round the pony ; if it opens its eyes but does not erect its ears, it is a bad pony. Examine it by mounting it and giving it a cut ; if it behaves badly it will behave the more so hereafter. If it is in poor condition it may not do so, but will be found later on that when it gets plump again that it will behave badly like any other.

HOW TO TEST A PONY FOR LAMENESS.

Take out the animal to a long walk till it perspires, then hold it firm on level ground for about one Danda (24 minutes), the side on which one testicle is contracted, it will limp on that side. If however it is not detected, make it move two or four steps down a slope holding a string round its neck, and move it round leftwise to the line joining the anus and the scrotum, *i.e.*, its entire length. It limps within a month and a half, on the side on which it walks pressing the scrotum ; or if it is made to walk roughly it limps on that day. If it keeps a foreleg unmoved or unlifted or stumbles, it is lame on that side, but this is due to some hurt. Examine it also by placing some pulses before it in the stable, if it plants both the forelegs forcibly in the same position, then they are all right. If a leg is moved slowly a little above the ground it is defective. Try it again when it rises from lying down ; the side upon which it puts its weight is good, and the side on which it cannot do so is bad.

HOW TO TEST THE STRENGTH OF THE LOINS.

If it breathes quick and hard while walking or will not move even on being beaten, and sweat comes out in the ear after a short walk, it is void of strength. If one cannot go straight down a slope, it has also no strength. If one cannot walk at all, or its footprints of the hind feet do not reach up to those of the fore it has no strength in the loin.

কপটিয়া আৰু এগলিয়া ঘোৰা চিনিৰ লক্ষণ ।

ডাঙ্গৰ আঠুৱে, নেৰে, সুৰে, হাতৰ মুঠি একালে বাঘৰবি নিয়ৰে বৰি
হুৰাই, যদি সুবটো ডাঙ্গি একলিয়াতক হুৰে নি কপটিয়া এগলিয়া ।

অণু ডাঙ্গৰ সক চিনিৰ উপায় ।

জেই ফালে অণু সক সেই ফালে এক আনুল আন আনুল চুটি বাউতে
বিচাৰ কৰিব । কতোৰ সালোতে থাকোতে চিনিৰ নোৱাৰি; ভাগৰাই
হুৰাই চাব, জেই ফালে সক সেই ফালে চুটি ।

ঘোৰাৰ বৰ্ণ ।

বৰ্ণ।—

গুৰুট, বা শুকনা বা জাত শুকিলা ।

বঙ্গা-বা জাত বঙ্গা ।

কলিয়া—জাত কলিয়া, ঘোৰা কলিয়া, ভোৰোৰা কলিয়া, মাটি কলিয়া,
চকোৰা কলিয়া, বগৰাই কলিয়া, বেঙ্গনা কলিয়া, কাৰা কলিয়া

পথৰা—বাউলা পথৰা, বৰ পথৰা, বাহুনা পথৰা, কেহু পথৰা, কুহুৰ পথৰা,
কপহি পথৰা, ফুলাম পথৰা, বাঘ পথৰা, ছাবুৰা পথৰা, ডহা
পথৰা ।

চিলিাম বা চিলিমিল—চিলিমি শুকিলা, বটিয়া-চিলিমি, ভোবোৰা চিলিমি,
ছাই চিলিমি, লেণ্ডা চিলিমি (লেণ্ডা গুজাও) চকোৰা চিলিমি,
হহা চিলিমি, ফুলাম চিলিমি, নৰা বা লঠা চিলিমি, বগৰা
বা দগ্ধা চিলিমি, ডহা চিলিমি, ছাবুৰা চিলিমি, চেপা চিলিমি ।

টলৌ—চালি বা চাৰি টলৌ, বাকি টলৌ, কালি টলৌ, টলৌ পথৰা ।

দৰ্ঘা—ভাম দৰ্ঘা, সোন দৰ্ঘা, বাঘ দৰ্ঘা, দগ্ধা দৰ্ঘা, সেত দৰ্ঘা, ডহা দৰ্ঘা,
তেল দৰ্ঘা, দৰ্ঘা পথৰা ।

বিবান্—বিবান্ বগভৰ, বিবান্ ভদৰা ।

HOW TO TEST FOR HYPOCRISY AND WAYWARDNESS.

If it has large knees, tail and head, and if it walks with its head raised and turning its cheek aside, it is a hypocrite and unreliable.

HOW TO TEST A LARGE OR A SMALL TESTICLE.

The smaller testicle is shorter by one Angul (the breadth of a finger) or a half. If it cannot be detected in the stable, it should be tested by taking it out for a walk.

COLOUR OF HORSES.

Colours :—

Sukla (white) or Jat sukila.

Ranga (bay) or Jat ran ga.

Kalia(black)—Jat kalia, Ghora kalia, Bhomora kalia, Mati kalia, Chokoa kalia, Rangrai kalia, Bengena kalia, and Kaba kalia.

Pakhara (dappled)—Baula pakhara, Bog pakhara, Bamuna pakhara, Keku pakhara, Kukur pakhara, Rupohi pakhara, Phulam pakhara, Bagh pakhara, Chabua pakhara and Daha, pakhara.

Chilimi or Chilmil— Chilimi sukila, Matia chilimi Bhobara chilimi, Chai chilimi, Lekao chilimi (Lejaojao), Chokoa chilimi, Hoha chilimi, Phulam chilimi, Nora or Lotha chilimi, Dagadha or Dagdha chilimi, Daha chilimi, Chabua chilimi and Dhepa chilimi.

Talau—Chali or Chari talau, Rangi talau, Kali talau and talau pakhara.

Darya(chestnut) —Tam darya, Son darya, Bagh darya, Dagdha darya, Set darya, Doha darya, Tel darya and darya pakhara.

Khirang—Khirang Rangbhar and Khirang Bhadara.

দেওচবাই ।

ভদবা—ভদবা ছাল তুনি, কলিয়া ভদবা ।

ওলিন্দ (তুলিন্দ)—তুলিন্দ পথবা ।

আবিলথ বা আবলক বা আবলথ, বা আববহু বা আক্রেস—শুকিলা আবলথ,
ছাল। আবলথ, কলিয়া আবলথ, আববহু তুলিন্দ, আবলথ পথবা ।

কুমিত—চকোয়া কুমিত, কুমিত বঙ্গা, কুমিত কলিয়া, নবাকুমিত ।

চন্দবা বা চন্দ্রা—চন্দবা কলিয়া ।

তামু বা তাম—তামচন্দবা ।

হুহুয়া ।

কুম্, আহনিয়া ।

তুকান—তুকান তেলিয়া ।

তিফবা—বঙ্গা তিফবা ।

তিলক চন্দন ।

ডান্দকাটি—বঙ্গা ডান্দকাটি, কলা ডান্দকাটি ।

বর্ণ অনুসারে লক্ষণ ।

জাত কলিয়া ভাল ।

ঘোবা কলিয়া হব কপালত ফোট থাকিব সুবতো চক্ৰ থাকিব তেবে ভাল ।

ভোমোবা কলিয়া হলে চেগেং অর্থাৎ মনত থং হই, ভোমোবা কলিয়া
হব নোমোব কাল হই মাথৰি চুলি কাল হব তাব মন শুদ্ধ ।

মাটি কলিয়া লক্ষণেবে হে লব ।

চকোবা কলিয়া চাই হে লব ।

বংবাই কলিয়া ভাল ।

Deocharai—

Bhadara—Bhadara-chal-tuni and Kalia bhadara.

Tuling—Tuling pakhara.

Abilakh or Ablaksha or Ablakh or Abrach or
Abrush—Sukila ablakh, Chal ablakh, Kolia
ablakh, Abrach tuling and ablakh hakhara.

Kumit—Chakoa Kumit, Kumit ranga, Kumit kalia
and Nara kumit.

Chandara or Chandra—Chandara kulia.

Tamu or Tam—Tam Chandara.

Hudumuwa—

Krishna Ahania—

Tukam—Tukam telia.

Tiphaa—Ranga tiphara.

Tilok chandan—

Dangkachi—

CHARACTERS ACCORDING TO COLOURS.

A Jat Kalia is good.

A Ghora kalia is good if it has a star in the forehead,
and a whorl on the head.

A Bhomora kalia is ill-tempered but if it has its
hair and crest black, it is trustworthy.

A Mati kalia may be taken at sight.

A Chakoa kalia may be accepted on the first
glance.

A Rangrai kalia is good.

পথৰা ।

পথৰাৰ কলা সবহ হলে বগা, পথৰা সবহ হলে ডাল । পথৰা যদি বঙ্গ
কাচিত হই তাতো কথা থাকে । বেইকি পথৰা নহক, পথৰাৰ ছাল বঙ্গ হলে
ভাল, সেতা হলে বগা । পথৰাৰ জদি কলা শোম চাকি শুকিলা শোম
বাড়ি গজে তাৰে মন টটাটিকা হই । পথৰাৰ নাকৰ ফোট বহল হব সি
আগলৈ মানুহ খোৱা হই । পথৰাৰ টিকাত ফোট হলে খং বং নহই, যদি
তেও কৰি থাকে সালত সিও মানুহ খাই । কোবত যদি ফোট থাকে সি
গোচৰঙ্গা হই, ঘোৰাটো যদি দিওব মন লগা হই সেই ঘোৰাটো চেলেং । ফোট
যদি বোই পৰে, ছোৱা ওঠত পথৰা থাকে সি আগহলাত থাকুবে পাচলৈ এৰে ।
বান চক্ষু যদি উসসা হই তাক ঝাউতে বাধিব পাৰে । পথৰা হই ডহা হব
সিওঁক নকৰিব । কাণ পথৰা হলে ছুট হই ।

বগ পথৰা হলে ভাল, কিঞ্চিৎ চক ।

বামনা পথৰা হলে ভাল তাৰে কান পথৰা, টোটোলা ওলোমা, ঠেঙ্গ
ডাঙ্গৰ এনে হলে পাচলৈ অনাৰি কৰে ।

কেকু পথৰাও ভাল ।

কুকুৰ পথৰা বগা ।

লক্ষণেৰে হলে কপহি পথৰা ভাল ।

ফুলাম পথৰাও ভাল ।

বাঘ পথৰাও বগা ।

চাবুয়া পথৰা টাকি, স্নেহে বায়না হলে ভাল ।

যদি ডহা পথৰা হয় তাতো কথা থাকে, কিন্তু পলমেহে হই পোহা ঝাউতে
বিচাৰি পাব ।

A Pakhara with many black spots is not good, but with many spots is good. A pakhara, if without much red, should be noted. Red skin of any pakhara is acceptable, but not the white or brown. If the growth of the white hair of a pakhara overshadows that of the black, the pony is a wicked one. If a pakhara has a broad star upon its nose it will turn out a biter sooner or later. If it has a star on its thigh it is neither ill-tempered nor friendly. But if it still shows either mood at the stable it will be a biter. If it has a star on its side, the large tendons on the back of the hind legs above the knees red, and the temper uncertain, the pakhara is vicious. If it has a blaze and spotted lips it runs in the front first, but afterwards falls back. If its left eye is prominent the horseman may accept it. If the eyes of a pakhara are brown then what may it not do? One with spotted ears is wicked.

A Bog pakhara is good but a little shy.

A Bamona pakhara is good ; but it becomes troublesome when old if its ears are black, gullet hanging, and legs large.

A Keku pakhara is good.

A Kukur pakhara is bad.

A Rupahi pakhara, if its markings are good, is good.

A Phulam pakhara is good.

A Bagh pakhara is bad.

A Chabua pakhara is fretful, but if of the Bamuna kind it is good.

A Doha pakhara is to be noted, but its disposition will be found out later on by its rider.

চিলিমি মুখ কলা, অণ্ড কলা, আঠু কলা এনে হলে চিলিমিৰ ভাল, সেয়ে পোৱা হলে বয়া । চিলিমিৰ কান দীৰ্ঘ হব, পাও দীঘল হব সন্মোৰে ভাল । মুখ ছুটি হলেও বয়া, জোকা হলেও বয়া । ঠেং ডানৰ বয়া, শাপ চক্ষুও বয়া । চিলিমিৰ নাকত ফোট হলে বয়া, কোখত ফোট হলে ভাল, পিঠিত ফোট হলেও ভাল, টিকাত ফোট হলে টাকি হব, মাছ-লক্ষ্মিবুঝাকৈ টিকাত ফোট হলেও টাকি হব ।

শুকিল! চিলিমি ভাল ।

ছাই চিলিমি বয়া ।

কথাৰে হলে লেকাই চিলিমি ভাল ।

হহা চিলিমি ভাল ।

ফুলাম চিলিমি ভাল ।

লঠা চিলিমি ভাল ।

দগধা চিলিমি বয়া ।

ডহা চিলিমি হলে তাত কথা থাকে ।

চাবুৱা চিলিমি বয়া ।

টলৌ ।

লক্ষণেৰে হলে চালি টলৌ ভাল ।

টলৌ পথৰা হলে তাত কথা থাকে, মনত কপট, বাউতে বিচাৰি পাব ।

দৰ্ঘ্যা ।

দৰ্ঘ্যাৰ নাকত ফোট হলে বয়া, কান পথৰা হব সিও কি নকৰিব । দৰ্ঘ্যা যদি ডহা হই তেবে বেয়া হই ।

দৰ্ঘ্যাতামু তেলিয়াৰ নাকলৈ চুছিমুঝাকৈ ফোট বলে এনেটো ঘোৰাৰ মন বয়া ।

Black muzzle, scrotum and knees in a chilimi are good, but they are not good if they are only partly black. Long ears and legs in a chilimi are good in all cases. Short or pointed muzzle is bad. Large legs and serpent eyes are bad. A star on the nose is bad. A star on the side is good, a star on the back is also good. A star on the thigh indicates bad temper, a spot like the fins of fish at the thigh also indicates the same.

A Sukila chilimi is good.

A Chai chilimi is bad.

A Lekai chilimi is reputed to be good.

A Haha chilimi is good.

A Phulam chilimi is good.

A Lotha chilimi is good.

A Dogodha chilimi is ominous.

A Doha chilimi is to be noted.

A Chabua chilimi is bad.

TALAU.

A Chali talau with good markings is good.

A Talau pakhara is to be noted ; it is a hypocrite as its rider will find.

DARYA.

A star or blaze on the nose of a Darya is bad, and if the ears are spotted, what it will not do ? A Darya with brown eyes is bad.

A Darya Tamu Telia, if it has a blaze pointed towards its nose, is not of a good disposition.

গোন দৰ্ঘ্যা ভাল ।

বাৰ দৰ্ঘ্যা, দগধা দৰ্ঘ্যা ছয়ো বয়া ।

গোন দৰ্ঘ্যাতকৈ সেত দৰ্ঘ্যা ভাল ।

খিবান্ধ ।

খিবান্ধতৰং, খিবান্ধৰ কোটি যদি সোঁহাতলৈ চালে তাতো কথা থাকে ।

খিবান্ধ বহুভবৰ নাকলৈ চুহি মৰাটক কোটি বলে এনেটো যোৰাৰ মন
বয়া ।

খিবান্ধ ভদৰাৰ ছই চক্ষু ডহা ভাল, এক চক্ষু ডহা ভাল, উঠা কালে হলে,
ৰাউতে ৰাখিব পাৰে ।

দেওচবাই ।

দেওচবাই বয়া ।

ভদৰা ।

কলিয়া ভদৰা হলে তাতো কথা থাকে, সি বয়া, এঠেঙ্গৰ বেথা হলে বাক
ছই । ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ হলে বয়া ।

তুলিন্দ ।

তুলিন্দ পথৰা ভাল নহব ।

আবলথ ।

আবলথ অতি ভাল ।

তুকিলা আবলথ ভাল ।

ছাল আবলথ ভাল ।

কলিয়া আবলথ বয়া ।

আবলথ পথৰা গাম কৰাবটৈ টান, লক্ষণেৰে হলে ভাল ।

A Son Darya is good.

A Bagh Darya and a Dagadha Darya are both bad.

A Set Darya is better than a Son Darya.

KHIRANG.

A Khirang is of a shallow or fickle mind ; one with a star inclined to the right is to be noted.

A Khirang Rangbhar with a blaze pointed towards its nose is not of a good disposition.

A Khirang Bhadara with both the eyes brown is good ; with one such eye it is also good, if the eye is on the side on which you mount, and it may be accepted by the Horseman.

DEOCHARAI.

A deocharai is bad.

BHADARA.

A kalia Bhadara is to be noted, *i.e.*, it is bad. It is fair if it has a line mark on one leg, it is bad if its legs are large or stout.

TULING.

A Tuling Pakhara is not good.

ABLAKH.

An Ablakh is very good.

A Sukila Ablakh is good.

A Chal Ablakh is good.

A Kalia Ablakh is bad.

An Ablakh Pakhara can be hardly taught to trot ; one may be good with good markings.

কুমিত ।

কুমিতৰ ফুট জ্বদি ন'কত থাকে, কালতো থাকে তাৰ মন উশৃঙ্খল হই।
কুমিত ডহা হলে সি বৰা, ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ হলে বয়া, ঠেঙ্গত বেথা থাকিলে সিও
বয়া।

চকোৱা কুমিত তবং ।

নবা কুমিত ভাগ ।

খুঁত কণা কুমিতৰ নাকটৈ চুছি মৰাটেক কোট বলে এনেটো ঘোৰাৰ
মন বয়া। কালি কুমিতৰ কিছু আশাহ নাই, গা পেট উকাবো গাম
কৰাংলৈ টান, যদি মলাও চুটি বেদেটিও চুটি ভেঙ্গাও হই সন্দোবে ভব
ধবে।

চন্দৰা বাচন্দা ।

চন্দৰা কলিয়া ভাগ ।

হুহুৱা লক্ষণেৰে হলে হুহুৱাও ভাগ ।

কৃষ্ণ আহনিয়া ।

লক্ষণেৰে হলে ভাগ ।

তুকাম ।

তুকাম তেলিয়া তবং ।

তিফৰা ।

তিফৰা, বদা তিফৰা ছয়ো টটাটিকা ।

তুকাম তিফৰাৰ নাকটৈ চুছি মৰাটেক কোট বলে বয়া ।

তিলক চন্দন ।

নগৰ, তাৰ চ'ক ।

KUMIT.

A Kunit is of a fickle mind, if, it has stars on the nose and forehead. It is bad if its eyes are brown. One with stout legs is bad; and with a line on the leg is also bad.

A chokoa kunit is fickle minded.

A Norakunit is good.

An entire kolakunit is not of a good mind, if it has a star or blaze pointed to the end of the nose.

A kalikunit has no affection, it is difficult to be taught to trot even with a free body and belly; one with short hoofs and fetlocks can take heavy weights, though bent under it.

CHANDARA OR CHANDRA.

A chandara kolia is good.

Hudumuwa—A Hudumuwa is also good, if it has good markings.

KRISHNA AHONIA.

A Krishna Ahonia with good markings is good.

TUKAM.

A Tukam Telia is fickle.

TIPHARA.

A Tiphara, and a Ranga Tiphara are both wicked.

A Tukam Tiphara is bad, if it has a blaze extending to its nose.

TILOK CHANDAN.

A Tilok Chandan shies, and should not be accepted.

ডাঙ্গকাচি ।

কলা ডাঙ্গ কাচি বয়া ।

বলা ডাঙ্গকাচি লক্ষণেবে হলে যেনেকি নহক, কান পথবা চক্ষু উপবে কাপ বয়া ।

শাৰীৰিক অবয়বৰ বিভিন্ন গঠন আৰু লক্ষণ ।

পক্ষমুখী ছুটিমুখী এনে বয়া । সদৌ ঘোৰাবে মুখ অধিকে ফটা হলে মুখ টান, অল্প ফটা হলে দ্ববম হই, নিয়মে হলে ভাল । নাকৰ পাহিৰ বলা জোকা বয়া নিয়মে হলে ভাল, নাসা সক মন ভাল ।

কান দীঘল সদৌৰে ভাল । সক কানে মন টান । দীঘল কানে মন পাতল । ডাঙ্গৰ হলে মন টলা । সক হব ছুটি হব যদি সেয়ে জোকা হব, টটাটিকাবেহে বব হই ।

দুয়ো চক্ষু যদি ডগা হয় সি উত্তম হই । শাপ চক্ষু বয়া, চকুৰ পিৰিকতি পাতল, কেতো চক্ষু বলা সোমোয়া চক্ষু যোপৰ চক্ষু এনে হলে বয়া । আঁচোৱাবি ওপৰ চকুৱা হলে চকু থাই তাত কথা থাকে ।

পাল লোলা এনে বয়

ডিকি চিঞা হলে নলব, চিঞা ওলোমা ডিকি হলে বয়া, ওলোম পেট হলে মাঠ হই ।

হালমছিয়া কবতি পিঠিয়া ঘোৰা হলে টাকিহয়, আদী পুখুৰিয়া হলে গাব কৰাবলৈ টান তেও লব ।

কটি ওলোমা এনে বয়া ।

DANGKACHI.

A Kolia Dangkachi is bad.

A Rang: Dangkachi if with good characteristics may be excepted. It is bad if the ears are spotted and there is a zebra mark above the eyes.

THE PARTS OF BODY, AND WHAT THEY INDICATE.

A muddy coloured or short muzzle is bad. A mouth opening long is hard, one opening short is soft, and one with a normal opening is good.

Pointed tip of a nose is bad, to be good it should be neither too much pointed nor blunt. A small nose indicates a good disposition.

Long ears are always good. Small ears indicate a strong mind, long ears a fickle mind, and large ears a weak mind. If the pony have small and short ears, and pointed at the same time the animal is only fit for a knave.

It is good if both the eyes of a pony are brown. Serpent eyes are bad. A horse with white and sticky discharges from the corners of eyes, thin edges of the eyelids, and red, sunken or prominent eyes is bad. A riding pony with prominent eyes may be noted, it is given to shying.

Fleshy or hanging cheeks are bad.

A pony with a thin or narrow neck should not be accepted ; a narrow but fleshy neck is bad.

One with a hanging or pot belly is dull.

Roach backed and razor backed ponies are cunning and wicked, a hollow-backed one can hardly be taught the trot ; however it may be accepted.

One with a fleshy or hanging loin is bad.

শোকৰ ছুটি হলে কথা থাকে, ফুটি খোকাবিয়া হব তলৈ অন্ন বোকা
হব ভাল, যদি তলিও বোকা হই সি বাউতকে গান সিকাई। অন্তবে শোক-
বৰ ছাল পথৰা হলে সদৌবে বয়া, টোপোহা গেল সদৌবে বয়া, টিকাৰ সমানে
লোকৰ ঠাৰি হলে বয়, টিকাব পৰা লোকৰ ঠাৰি হোৱা হলে বয়া। লোকৰ
কুৰা ডাঙৰ হব সেয়ে টকা হব বয়া। গাঁৱ লোকবিয়া হলে বয়া।

ঠেং ডাঙৰ হলে জুটি খাই, ভাগৰ ধৰে, অনাৰি হই।

পাও দৌল সদৌবে ভাৰ। মাথৰিৰ কুনি ঠেংত হলে বয়া বেকেরা হই
সামান্ত হই।

পাছপিৰাৰ তলিয়া বহল হলে শোকৰ দৌল বয়া।

দাবনা ওলমা হলে অনল, বেয়া ঘাৰ কৰে, চক ধৰে, গৰ মাৰে, জিক খাই,
পালে মানুহ খাই, দাবনা ওলমা সদৌবে বয়া।

জিউৰ তলা বহল হলে মন চেসকা হই, যদি অণ্ড এটি ডাঙৰ হই সি
সোচাতে মিচাতে খোৰাই। জেই কালে অণ্ড মক সেই কালে এক আতুল
আদ আতুল চুটি বাউতে বিচাৰ কৰি পাব।

গাৱ কলা হলে বয়া।

জিকিলা মৰাত কহা শিব হৰে ভাল। বেৰেতিয়াৰ লোম মগালৈ বাঢ়িলে
বয়া। গাৱ খুৰা হলে বয়া। জি. বোৰাৰ আপুনি খুৰা শুকৰে সি বয়া।

বোৰাৰ গাঁৱ দলি গধিৰনি পোন হলে গাম কৰাবলৈ টান।

পাছুলা ধিৰ হলে টিকা কোকাটৰ।

আগমনি বোৰা হলে সি আগ বা পাচ একালত এপাহ পাই।

A short croup is to be noted, a short croup but a little pointed towards the lower extremity is good ; if the base is also pointed it would teach its rider how to trot, *i.e.*, such a pony is unmanageable. A spotted skin inside the anus is always bad.

A big tail is bad to all. If the stalk of the tail is on the same level with the buttock it is ominous ; or if the stalk goes straight from the buttock, it is also bad. A short but big tail is bad. A tail like that of an ass is also bad.

A pony with stout legs stumbles is soon tired, and becomes troublesome. Long legs are good for all purposes. If long hair grows on the legs it makes the animal peevish and inferior.

If the base of the quarter is broad, the croup is long and hence bad.

Do not take one with fleshy and hanging quarters it is prone to offensive sweat, it shies, runs away, is timid, and bites when possible. A fleshy buttock is always bad.

A broad scrotum is an indication of peevishness. If a testicle is large the pony limps with or without reasons. A smaller testicle is shorter by one or half an Angul, a horseman will find it.

If the splint bones on both sides of the knees are like those of an ass they are bad.

Black lines on white hoofs are good. It is bad, if hair of the fetlocks touches the hoofs. Hoofs like those of an ass are bad. The pony of which the hoofs give way without cause is bad.

It is difficult to teach the trot to a pony if its body and barrel are straight.

If the hind part of a pony is high, it shakes its buttocks. One with a heavy forehead gets attachment at early or old age.

মুখৰ ডাৰি তিনি আকুল চাৰি আকুল নিয়ম, তাতকৈ অধি উপৰে বাঢ়ে
টটাটিকা, তলে বাঢ়িলে মাঠ ।

বোদোৰা মাথৰি সদৌৰে বয়া, মাথৰি কলা গেম খুণিয়া হলেও বয়া, টিকনি
মাথৰি কুটুলা হলে বয়া, ডাঙ্গৰো হলে বয়া, চিয়া চোৰোকাও বয়া । বোবোৰা-
দি থিয় হই থাকে সদৌৰে বয়া । বাউত বয়া হলে ঘাটি তাক নলব, লটিয়া
বোৰা সৰ্ব্বত্ৰে বয়া ।

চাৰি ঠেঙ্গত লোম, কানত লোম সদৌৰে বয়া ।

গা একে বৰণিয়া হলে কপাণত কোট হলে ভাল । গা একে বৰণিয়া হলে
ঠেঙ্গ চাৰিখন শুক্লা হলে নিও বয়া ।

স্বাভাবিক চিন আৰু লক্ষণ ।

চকৰ—হুম্বোফালে গালত চকৰ হলে বাটতক উবাৰে । তাল চকৰ
তালুত হলে ভাল, চক্ষুৰ মাজত হলে টটাটিকা, চক্ষুৰ নাৰ হলে লব । টিকনিৰ
তলে তিনি চকৰ হলে ভাল, কানৰ তলে চকৰ হলে মূৰ লোকাৰে, উঠা
ফালে হলে বাউতে বাধিব পাৰে, মাথৰিৰ তলে হুম্বোফালে ডিক্তিত চকৰ হলে
বয়া, উঠা ফালে হলে বাউতে বাধিব পাৰে । দাপনাত চকৰ হলে বয়া ।
ডিক্তিৰ তলে আবৰ্ত্ত হলে ভাল, এনে হলে লব, স্নেহ লামাবৰ্ত্ত হলে বয়া ।
চকৰ বিকট হই মন পাতল ।

ছেলাউৰি ।

দাবনাৰ পৰা ডিক্তিৰ তলে ছেলাউৰি ডথবাওখৰিটক ক্ষেতি ডথৰ থাকে
তেতিটা বাউত উবাৰে । গালত ছেলাউৰি হলে বয়া । চক্ষুৰ তলৰ পৰা
ছেলাউৰি ওপৰলৈ গলে বয়া, দাবনাৰ পৰা ওপৰলৈ গলেও বয়া, চিকৰ পৰা

A three to four Anguls long beard in a pony is usual ; the excess growth indicates craftiness, and a shorter growth indicates dullness.

Short mane is bad in all cases. Black and dense mane is bad, short, or thick or patchy mane is bad. Short and standing mane is bad always. If the line of the crest of a pony is bad, the animal is inferior and should not be taken. A pony with matted hair is bad for all purposes.

Thick hair on all the four legs and ears is bad in all cases.

A pony with a uniform colour of the body and a star in the forehead is a good one. If the colour of the body is uniform and all the legs are white it is bad.

NATURAL MARKS AND THEIR INDICATIONS.

Whorl.

Whorls on both the cheeks bring ruin to the rider and his family. A mark like pair of whorls at the crown of the head is good, a pair between the eyes indicates wickedness they may be ignored, however, if they are below the eyes. Three whorls below the wither is good. A pony with a whorl below the eye shakes its head. A rider may however accept it, if the whorl is on the side by which one mounts. If there is whorl on both sides of the neck below the mane a rider may accept it if there is one on the near side. A whorl on the buttock is bad. A whorl below the neck is good, a pony with such a whorl may be accepted ; but if such a whorl begins from the left it is bad. An ugly whorl indicates a fickle mind.

CHELAURI.—(Ridge of hair.)

If a pony has ridges of hair between neck and buttock, for every one it will destroy its rider. A line of hair in the cheek is bad. It is bad if such a line runs upward from beneath the eye, or from the buttock.

টিকটৈ ছেলাউৰি গলে ভাগ। ছেলাউৰি বিকট হই মন পাতল।

লোমধাৰ—হুই গালে লোমধাৰ হলে যুথ লটগটাই, আঁঠুৰ পৰা টাবলৈ
লোমধাৰ হলে চক ধৰে, পেটৰ কোখৰ পৰা লোমধাৰ বয়া। লোমধাৰ বিকট
হই মন পাতল।

লোমখটিকা—কানত গালত লোমখটিকা হলে বাউতৰ যুথ খাই, মাল পুৰনি
হলে লব। ডিম্বৰ তলে খটিকা হলে ভাগ, এনে হলে লব। সেয়ে বাৰাবৰ্ত্ত
হলে বয়া। গাভু লোমখটিকা হলে ভাগ, উঠা কালে হলে আক ভাগ।

মন—মন কথিৰা হলে ভাগ, পথলিয়া হলে বয়া।

দাঁতৰ কথা।

দাঁত নভগাৰ সিবল ভগাৰ সিবল নাই। আধাবৰ দস্ত খাৰি থাকে, নটক
ভগাৰ খাৰি নাই। দাঁততো পানী কতো ভগাবো ধৰে নভগাবো ধৰে।
নভগা দাঁতৰ দামত কলা ফুট।

A line of hair from the groin to the wither is good. If ugly, it indicates a fickle mind.

LOM DHAR.—(Line of hair grown like a centipede.)

If it has centipede-like lines of hair on both the cheeks, its mouth is unsteady. One with a centipede from the knee to the hoof it is easily frightened. A Lom Dhar from the side of the belly is bad. An ugly line is an indication of a fickle mind.

LOM GHATIKA.—(Hairy protuberance.)

One with Lom Ghatikas in the ears and cheeks ruins the rider, however it may be accepted if it is old. A Ghatika below the neck is good, and one with such a Ghatika may be accepted. If a Ghatika begins from the right, it is bad. A Lom Ghatika on the body is good; it is the more so if it is on the side by which one mounts.

DISPOSITION.

The disposition is good when it conforms with that of the rider, it is bad when it is opposed to it.

TEETH.

A temporary, or a milk tooth has a Siral (a distinctive mark) while a permanent one has not. A milk tooth has a depression which is not found with a permanent one. Some permanent and some temporary teeth may have brown watery marks. A milk tooth has a black spot at its top.

কুমলিয়া আৰু তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া ।

যোৰাৰ যদি গুলিয়া ধৰে টিল গালে টান কৰি ধৰিব, যদি নমৰে টিল গালে ভৰি দিব, যদি তেও নেৰে ঘা লগাব, ঘা শুকালে গেক বান্ধিব, তেও যদি নেৰে মুখ গধুৰ হই পাঁচ-ঠেঙত বান্ধিব ইফালৰ গালত লগাব । যদি এখনিয়া নমৰে এফালে লগাব, যদি দুয়োফালে হই দুয়োফালে লগাব ।

যদি মুখ ছোকৰা কৰে, হিয়াৰ বান্ধ জুৰি বহিব বাধকৰিত নিবহ কৰি খান্দি ধৰিব, মুখ যদি ঘলিয়া হেনে থাকে নৰ নোপোষাটক কিছু টানি দিব, মুখ চাউনি নমাৰ দিব, নৰ নগৰ । যদি মুখ গধুৰ হই অন্ন কৰি ঘা লগাব হাতত সবহ কৰি জনাব । যদি মুখ সুকলি থাকে হায়োকনি নমাৰ দিব, মুখ চাউনি নমাৰ দি হিয়াৰ বান্ধ চুটি কৰিব, বাধকৰিত ধৰো নধৰিব, খোৰ কৰি লব, ফেকুৰি থাকে যদি বাধকৰি উঠি কৰি জনাব হেৰে চকু ভাগিল, যদি গোপেৰে থাকে, তাক ভাঙ্গন কঠিন, মুখ খেলি নোৱৰাটক খোটকৰি লগাব, চাৰনি ঠেক কৰিব হাত জুৰি কৰিব এতেকে এবিধ । যদি মুখ সুকলি কৰি আই-তাৰ বোকনিৰ কৰাৰি ঠেক কৰিব তেৰে মুখ জপাই, তাৰ হিয়াৰ বান্ধ জুৰি ধৰিব, হাততো বান্ধি ধৰিব । জাৰ দলনা সুকলি কৰি মুহুৰে, তাত হুকি বহিব, হাততো জনাব । জাৰ আঙলাই থাকে তাত নগৰা লগাব, তেও যদি নেৰে টাবত পাঞ্চকৰি মেৰাব টান কৰি পাচে এৰে, নেৰে যদি আঙলা অন্তৰ নহই মুখত ঘা লগাব তেৰে অন্ন দিনে বাক হই । যদি কোচোৱা হই তাৰ তলচাৰ তলত কুমলিয়া বাহৰ চেকনি একহালৈমান মোতোকাই দিব হাততো জনাই জাৰ এতেকে সুকলি হব ।

VICES AND THEIR CURE.

If a horse persists in going with its head to one side, slacken the rein and then pull tight ; if that fails attach a cord ; if that is not enough make an incision and when it has healed tie a knot over it ; if even that does not cure and the animal is hard-mouthed, run a cord from that side to the opposite hind-leg. If it turns on one side only, fasten the cord on that side, and if it does the same right and left, fasten the cord on both sides.

If a horse shakes its mouth, sit erect on the line of the girth pressing with your thighs the flanks of the animal, and hold the rein firmly. If the mouth is tender pull the rein lightly without touching the cheekbone, and let the bit hang loose.

If the mouth is hard make a slight wound, and make use of your hands so that the animal feels them.

If the mouth is open, lower down the string round the muzzle and the bit as well, tighten the girth, and hold the rein lightly, and keep the animal under your control.

If the animal bends its body, hold the rein tightly, it will come round.

Obstinacy is not easy to cure ; use a string round the mouth so that it cannot open it, shorten the bit, hold the rein tightly, and it will give up the habit.

If it goes with its mouth open draw in the ring round the muzzle, and the mouth will be closed, tighten the girth also, and hold the rein firmly.

If it does not walk with its buttocks open, shift your seat a little toward the croup and let the animal feel your hands. If it has the same defect in the forearms, apply rings round the knees, if it persists twist tightly five strings round the hoofs, and even after this if it does not give up the habit fully, make an incision in the mouth, and it will come round soon.

বি জলকা দি থাকে তাত বাবজবিত সবহ কবি ধবিব, ববিবণত ফুবাৰ, সালতো মুখত জবি আবি থৈব, এতেকে মন ভাল হই ।

চ'ক হলে বাতি ফুবাৰ, একাঠু পানীত ফুবাৰ, ভাগ হল যদি মন চ'ক ওছিল ।

যদি জুট খাই জাই তাত কথা আছে, বিলা লগাব, পানীত ফুবাৰ, খুবাৰ খাব কাটিব ।

যদি আঙলা আকালে তাত আগলৈ হালি বহিব মুত্ত পেলাব ফুৰাই উঠিব ।

কেকোবা থাকে হাত বোলত ফুবাৰ, ডেড়ি কবি বহিব । যদি মুবকো জোকবা কৰে, তাত হাত নিবহ কবিব, হিয়াৰ বাক জুবি ধবিব ।

যদি আঙলা বেকা কৰে তাৰ টাবত জবি মেবাৰ, হাততো সবহ দিব ।

যদি নেজ বেকা কৰে ডেড়ি কবি বহিব, যদি নেজ নেমেলে তাৰ তলচাৰ তলত কাঠৰ মাৰো পাৰি বহিব ।

যদি টিকা জোকবি থাকে তাৰ আঙলাত বিলা লগাব, তাত ডান্দি বুকু মেলি হুকি বহিব তেবে টিকা জোকবা ওচে ।

আঙলা খব হই দীঘল হবে যদি আঙলাৰ তলে বিলা লগাব, হাততো চিপহা দিব । পাছলা যদি খব হই তাতো বিলা লগাব, যদি খুবনিয়া হই হাততো জনাব ।

If the body remains contracted put a coil of 5 or 20 green bamboo shoots below the numnah and let the animal feel your hands, this will set the body right.

If the pony is gloomy the rein should be held tightly and the animal should be walked in the rain, and a cord should be applied to its mouth even at the stable; this will put the animal in a proper frame of mind.

If it shies take it out to walk at night, and through knee-deep water, it will be cured.

If it stumbles attend to it, apply ghila, take it out to walk in water, and clip the edges of the hoofs.

If it plunges with its forefeet, ride leaning forward.

If the head is drooped ride the animal only occasionally.

If it cringes make it walk in a circle, using your hands, and sit a little inclined to one side.

If it shakes its head, sit erect pressing down the flanks and hold the rein tightly.

If it bends the forehead, twist strings round the hoofs and make the animal feel your hands.

If it carries its tail to one side, sit slightly over.

If it does not stretch out the tail use a circular seat of timber beneath the numnah.

If it shakes the rump make use of ghila in the forearms, and sit opening your chest and stretching out your hands and shifting to the rear, this will remove the vice.

If it overstrides in front use Ghila (shoe) beneath the forefeet, and use whip in your hands; if it overreaches behind use ghila under the feet too, if the steps are in a circle use your hands.

যেবাব মন বুজন টান, হাতত সবহ দিব, মন টুটা হলে মেলি ঘাং লগাব
তেবে মন বাঢ়ে, যদি মন কঢ়া থাকে, তাব হিয়াব বান্ধ চুটা কবিব, হাততো
সবহ কবিব জিবাই উঠিব ।

যদি গাম নধবি থাকে দুটায়ে হুফালে ধবি পাচগো ডকাব, বাউতে
উঠিব উপবত, মুখত ঘা লগাব, হুদিন থই উলিয়াব, হাততো অন্ন কবি জনাব,
তেও যদি নমবে বেকা কবি ধাবব, সালত থাকোতে পবা জবি ডান্দি দিব,
যদিচ কলক কাটি নাঞ্জাই তাব এক ঠেস্বত বিলা লগাব এক ফালে মুখত
জবি দিব ।

যদি মঠ ধাব ধোশাই থাকে, তেবে একে ঠেস্বতে বিলা লগাব, তেও যদি
নেবে সি ঠেস্বব খুবার ধাব চেপি কাটিব ।

যদি ধকধকিয়া ধবে, তেবে হাত ডান্দি জনাব, নগবা লগাব ।

এক খুজিয়াত যদি হেলেপনি থাকে, হাতত সবহ দিব, হিয়াব বান্ধ চুটি
কবিব, জিবাই উঠিব ।

যদি পাছুলা ঠাবাদি থাকে বিলা লগাব ।

নেদেবাকৈ বখা বি কথা আছে তাকে কও—

“ নেদেবাকৈ বখা কথা ” (অর্থাৎ বাউতলৈ উপদেশ) ।

আঙলাব পবা পাছুলাটল জুবিব, মাজতাপে বহিব, বঢ়া যদি আগলৈ হালি
বহিব, যদি টুটা হই পাছলৈ হালি বহিব । টান আহনে বহিব, টিলা লগাব,
পোনে উঠি থাকিব, পাচ কচলাদি বহিব, পাছলৈ হালি উঠি থাকিব, চালে
টিপাতে বই আঙলা যদি দীঘল কবি পেলাই পাছুলাত ধবি পেলাই নলশাত
বান্ধিব, চুটি কবি পেলাব । তেই দিকিলৈ যোবা ঢাল খাই, সেই দিকিলৈ
টান কবি বহিব, এতেকে এবে ।

It is difficult to read the mind of a pony, so use your hands always. If it is dispirited loose it and let it graze and it will regain its spirit; if the animal is of high spirit, shorten the girth, use your hands sparingly and rest it between rides.

If it does not trot well two men will hold it on two sides, one will drive from behind, rider will mount, make an incision in the mouth, take out every two days and make use your hands sparingly. If the habit is not rectified keep it in a bending position and fasten its cord to the roof of the stable. If the defect is not yet removed use ghila on one side and the cord on the other.

If the animal limps obstinately, use a ghila in the defective leg, if it does not give up the habit yet, cut the edge of the hoof as far as possible.

If it groans raise your hands and make it feel, and apply the Nagara ring.

If it shakes the body in a walk, use your hands lightly, shorten the girth and ride occasionally.

If it is unwilling to move the hind legs, use the ghila.

A FEW INSTRUCTIONS TO THE RIDER :—

Even when there is no indication let me say something, *i.e.*, a few instructions or hints to the rider.

Measure from the joint of the forelegs to the joint of the hind-legs and take your seat in the middle. If the saddle is shifted towards the rear bend your body the opposite way and if towards the front bend your body to the rear. Sit always firmly and make the animal move easily and sit straight with weight on the buttocks leaning slightly backward so that it stops at a pressure when desired. If it overstrides in front tie strings round the hocks and the steps will be shortened. Lean towards the side to which the horse is moving. Sit firm and all will be well.

দ্বিতীয় পটল ।

১। অমূর্তক ব্যাধি ।

লক্ষণ—ঘোবায় নাথাই, উঠি পৰি থাকে, তাকে অমূর্তক ব্যাধি বোলে ।

ঔষধ—১। আকু এসেব সমানে খুৰাব। ২। জালুক পিপলী দুইকো খাটা এঁৰা গাৰিবত মিহলাই খুআব তথা নাস। আঠেৰ চাউল পিপলী কচু তিনিকো সমকৰি লই গৰব স্বতন্ত সিদ্ধাব, জুব কৰি মূত্ৰৰ বাটত দিব তথা ব্যাধি নাস।

২। আঠেখয়া ব্যাধি ।

লক্ষণ—জিউ দাৰিব মূবত আঠেখ ঠেনা হই উকৰি পৰে তাকে আঠেখয়া বোলে ।

ঔষধ—মানিমুনি তিনিবো বস লই তেলোত মাৰি পাবোৰা পাখিদি মাচ মাচ কৰি দিব নাস।

৩। ঘোবা আৰিক হই ধোৰোয়া ।

ঔষধ—ডোম চোৰাতৰ পকা পাত ৭, বচৰ পাট ৭, হাৰ বুমুচা, নলমোবা সবাকে খুন্দি কাপোৰেৰে বান্ধিব ।

৪। আৱী ।

ঘোবাৰ আৱী তালুত হই বাহ নাথাই ।

ঔষধ—আৱী বিক্ৰি লোন বসিব তেবে ভাল হই ।

PART II.
DISEASES, THEIR GENERAL SYMPTOMS AND TREATMENTS.

1. AMURTAK BYADHI.

General Symptoms—The animal refuses food and is continually lying down and getting up again.

Medicines :—1. Give internally one seer of poppy seeds in three equal doses a day.

2. Give internally powdered long pepper and black pepper in equal quantities in milk.

3. Boil in cow's ghee rice, arum and long pepper in equal parts and apply the same in the urethra when cold. This will put an end to the disease.

2. AKHOIYA BYADHI.

General Symptoms—Eruptions like parched paddy at the end of the genital organ.

Medicines :—Squeeze out juice of both kinds of Manimuni, boil the same in mustard oil and apply externally with a feather of the pigeon.

3. ARIK-HOI-KHOROWA.

General Symptoms—Limping with the body bent.

Medicine.—Bandage the affected part with the paste made of 7 ripe leaves of Chorat, 7 leaves of Boch, Harghurrucha, and Naljora.

4. AWAN.

General Symptoms—Swelling like a polypus in the palate, for which the animal cannot eat.

Medicine :—Puncture and rub with common salt.

৫। বর্ণমূল।

লক্ষণ—কাণৰ গুৰিত উৰহি হোৱা ঘা।

ঔষধ—টেমেনা পাত, এৰা পাত দুটকো তপতাই বান্ধিব সেৱ তেৰেভাল হই।

৬। কাচোৱা ব্যাধি।

লক্ষণ—তলপেত ফাঁক আহে, বুকত খামা দি ফিকে তাকে কাচোৱা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। জতৰনাগৰ দক্ষিণৰ চাল বহলা লোনেৰে খুৱাব, সিভাবে সেকিব কাচোৱা ব্যাধি নাস।

২। স্বেদৰ চাল, ছোতৰমাণৰ চাল, বাবনগাৰ চাল, মধুকনৰ সিপা, চুপ, আশাকু, কলৰ পানি দি বটি নিপি দিব নাস।

৭। কাই বা কাস।

লক্ষণ—ঘোৰা কাহে জদি তাকে কাস বোলে।

ঔষধ—ঘোৰাৰ কাহ খুচে—১। এবামুল, তিতামুল (চিতামুল), আকনৰ মূল, কেটুৰী, ধনিয়া, জনি, মুগফা, চান্দ, কালজীৰা, হিঙ্গ, সৈন্ধৱ, সংগোঁ চূৰ্ণ কৰিব খুৱাব।

২। আকনৰ পাত সাতেটা পাতত দি লোন সমে খুৱা হলে কাস ব্যাধি নাস।

৩। অথবা বন নহক পুৰি নিয়বত দি লোনেৰে খুৱাব তথা নাস।

৮। কুবকুৰিয়া ব্যাধি।

লক্ষণ—পেটে মাতে কেবমেবাই সুৰডাঙ্গি হুবে ঘাহে পানি নাখাই উঠিলে ঘুৰাই তাকে বোলে কুবকুৰিয়া ব্যাধি।

5. KARNAMUL.

General Symptoms—Swelling at the foot of the ear causing sores.

Medicine—Foment with Temena leaves and Castor leaves heated over fire, also bandage with the same.

6. KACHOWA BYADHI.

General Symptoms—Hard swellings on the breast or abdomen.

Medicines—1. Squeeze out juice of Jatormola and give internally with common salt, and foment with the refuse of the bark.

2. Apply externally the paste made of the following things :—barks of Chong, Jatormala, Baghnala, root of Papaya, lime soot and juice squeezed out of the plantain sheath.

3. Give internally the paste of the following :—Laigooti, jut seed, jabeisori, and ripe betel leaf.

7. KAH (COUGH).

Medicine—Powder and mix the following, and give internally—1. Roots of castor plant, Chita, Akon and Keturi, Joni, Sulfa chand, Kaljira and rock salt.

2. Give internally 7 leaves of Akon rolled in a green plantain leaf and roasted within blazing charcoal with salt.

3. Give a Bon-Nohoru, roasted and kept outside the house on the previous night, with salt.

8. KURKURIA BYADHI.

General Symptoms—Rumbling and rolling of the stomach, cessation from food and drink, uplifted head and inability to remain standing.

ঔষধ—সক মানিমুনি, বব মানিমুনি, জাবেসেবি, ভোইছবি, আদ. পকচকলি, মাখি পকটো, জাঁবখাঁক, বহব সগাকে বটি বগলা লোনেবে খুৰাৰ পানি তপতাত খুৰাব এতেকে ব্যাধি নাস।

৯। কুয়নলা।

ঔষধ—কুয়নলাৰ দোক পুনিখুতবিয়াৰ সিপা, চই পেতিয়া য়েৰাৰ সিপা, মাৰ্থোকথোকাৰ সিপা, তেজমায়াৰ চাল, আৰা অ'কে দিলে নাস।

১০। খুৰা ওকবা।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ কুমলিয়া কুব অনেক ঠাইত জ্বিলে খোৰাৰ ধবে, উজুতি খালে চিগি জাই তাৰ ঔষধ।

ঔষধ—মাটিত খৰি দি জুই জালিব মাটি তপত হলে জুই গুচাব খুৰা তপতাই মাটিত দিব ঘোৰা খিৰ কৰি খৰ জুৰ হলে গুচাব এইৰূপে তিনি দিন তপতাব মহুৰাপাত ঘহিব নিতে এতেকে ভাল হয়।

১১। খুৰাৰ পোক।

ঔষধ—ঘোৰাৰ খুৰাত পোক লাগে যদি তপ্ত পানিৰে খুৰাই চেপি পুজা; পানি গুচাব বাহৰ গজালিক কুমলিয়া আগ আনি বটি লোন নিহলাই কটিয়াই দিব পোক মৰে কতো সকে।

১২। খোৰা।

ঘোৰা যদি খোৰাই তাৰ ঔষধ।

ঔষধ—মহৰ গোবৰ, লোন, হালধি, পানি ষোলষোলিয়াটেক সিদ্ধাৰ বোকা বদন্ত বান্ধিব পৰেক ছয়দণ্ড হলে দিব এতেকে ভাল হয়।

Medicine—Mix into a paste the following and give internally; give also a drink of hot water thereafter:—Saru Manimuni, Bar Manimuni, Jabeiseri, Bhot Dubori, Jabrang, garlic, 5 slices of ginger, 5 flies and salt.

9. KRYANALA.

Medicine—Apply the paste made of young Khurtaria—young castor plant having 2 leaves only, root of Mathokthoka, bark of Tejmoia and ginger.

10. KHURA OPHORA.

General Symptoms—The hoof breaks away being made brittle by a long journey or from stumbling on rough ground.

Medicine—Light a fire on the ground, remove ashes and fuel and when the earth is hot make the horse to stand on it till the earth is cold; continue it three days. Also rub the hoof daily with Mahua leaves.

11. KHURAR POK.

General Symptoms—Sore and maggots in the hoof.

Medicine—Remove pus first, clean and wash the sore with tapid water, dry it with a piece of dry cloth, and put in the paste of the top of bamboo sprouts mixed up with salt, maggots will fall off or die thereby.

12. KHORA.

General Symptoms—Limping or lameness.

Medicines—Boil some buffalo dung with salt, turmeric and water, then apply the hot paste over the affected part keeping the horse in the sunshine for some two hours.

১৩। গগলা ব্যাধি।

লক্ষণ—গাত চকাকি দেই বাহা ফিকি সোধ নামে পানীচোৱা দুটাৰ ফিকি হালধিয়া পানী টোপে টোপে বয়ে তাক গগলা ব্যাধি বোলে, তাৰে দাক —

চনাকচুৰ বগা, কলাখাৰ, কোমোৰা-ঠাৰিৰ চাই, পলুমেলা খোঁকৰ পোৰা চাই সবাকো কল গাচৰ পানী দি মিহলাই বাজে লিপি দিব ভিতৰি কিছু খুৱাব নাস।

১৪। গৰ্ভবোগ নাস (সমস্ত)।

১। কুকুৰাকনি ওটা, ভথান মগুমাৰ পাচ টকা ইয়াকে বটি খুৱাব সমস্ত বোগ ব্যাধি নাস।

২। জগন্নাথ তিতাব গুটি আদ পোৰা, লোন এতৌলা, হালধি গুৰি চতৌলা, লাই গুটিৰ গুৰ আদ পোৰা সবাকো মিহলাই ধান মাৰ লগত খুৱাব গৰ্ভবোগ আশু নাস হয়।

১৫। গৰ্ভনষ্ট নোহোৱা।

মকৰাতালত বহা জন্তক জালে সহিতে মালভোগ কলক ওবাই খুৱালে এতেকে গৰ্ভ নষ্ট নোহে।

১৬। গৰ্ভহাৰা।

লক্ষণ—গেট মাতি খলখলায় তাকে গৰ্ভহাৰা বুলি। ভস্য ঔষধ—

১। সিঁজুৰ আগ তিনটা পুৰিৰ বাহৰ গাচৰ কটিডাঙ্গা পিপৰাৰ বাহা পানীত খচিৰ সিঁজুৰ বস তাতে দিব বহুলা লোনেৰে খুৱাব গৰ্ভহাৰা শুচে।

13. GAGALA.

General Symptoms—Flat circular eruptions on the body, swelling of the urethra and the genital organ, with yellow and watery discharges from the latter in drops.

Medicine—Apply externally and internally the paste made up of the following :—

Sheaths of Chona Kachu, plantain tree, stems of pumpkin creeper, bunches of the straw with the aid of which young silk worms are spread upon the tree, and the juice squeezed out of the sheath of plantain tree.

14. GARBHA BYADHI (OR ALL SORTS OF BOWEL COMPLAINTS).

Medicines—Give internally for some time 3 fowl eggs with 5 tolas of magu mah, in a dose. Or, 2 seeds of Jagannath Tita $\frac{1}{2}$ powa, salt 1 tola, turmeric 2 tolas, lai guti $\frac{1}{2}$ powa, all powdered and mixed with some paddy or pulses.

15. GAR BHA NASTA NOHOWA OR PREVENTION OF ABORTION.

Medicine—Put in a bird or fly found dead hanging in a cobweb within a ripe plantain, and make the mare swallow it.

16. GARBHA HARA (BOWEL DISEASES AND RUMBLING).

Medicine—1. Crush with the hands in water a nest of Kotidanga Pipra, found on bamboo trees, add some salt, the juice squeezed out of some Siju leaves to it, and give the mixture internally.

২। কাতি মহিলা কলাকাৰৰ খাবনি, বচ, ববাহক, জলকিৰা, মবান আৰু, বনশৰৰ সিপা, নিলকৰ্ণ, লোন সবাকৈ বটি ঘোৰাক খুৱাব গৰ্ভহাৰা নাম।

১৭। গাত ঘা।

ঘোৰাৰ গাত ঘা লাগে অৰি ফুৰদৰ পাত আনি চাই কৰি ঘোৰাৰ গাতত দিব।

১৮। গোচাকা।

লক্ষণ—গোচাকা হলে জিহ্বাৰ তলত হয়ে চালৰ ভিতৰে বৰি জেন হয়।

ঔষধ—১। লোনেৰে টুপলি কৰি সেৱ।

২। লো তপতাই পুৰিব তৰে শুচে।

১৯। গোবকুৱা হাগনি।

দৰব—তিয়হজালি ফুলৰ আলু, ববাহদি, কঠোৰ চাল, অৰ্জুনৰ চাল, সোন কাকি ফুলৰ মূল সবাবে বগ লই বাহৰ চূড়াত ভবাই পুৰি খুৱাব গোবকুৱা হাগনি নাম।

২০। গ্ৰহনি।

ঘোৰাৰ গ্ৰহনি হলে তাৰ ঔষধ—

১। বাহক তিতা, নিলকৰ্ণ, তেসৰি শুটৰ শুৰি, শিকৰি, মৌসৰালি সবাকৈ বটি খুৱাব পেটৰ বিষ গ্ৰহনি শুচে।

২। বেলগুৰ, মুখা, শতমূল, মালতি ফুলৰ মূল সবাকো একত্ৰ কৰি বটি খুৱাব।

2. Mix up well in a mortar the following and give internally :—

Roots of Bach, Barahak, Bansath, Nilkantha, Moranada, salt and the liquid soda made from ashes of plantain trees burnt in the month of Kartik

17. GAT-GHA (SORES OR SCABIES IN THE BODY).

Medicine—Rub or dust over with the ashes of the leaves of phurad the affected parts.

18. GO-CHAKA.

General Symptoms—Formation of pill-like balls under the skin beneath the tongue.

Medicine—Foment with fried salt, or burn the affected part with a hot iron.

19. GOBORUWA HAGONI.

General Symptoms—Diarrhœa with loose stools like cowdung.

Medicine—Take out juic^e of the following, mix well and give internally heating over the fire in a bamboo phial :—

Roots of Tiahjali phool, Borahuda, Sonkanchi-phool, and bark of Kathanda, and Arjun trees.

20. GRAHONI (DYSENTERY).

Medicine—Give internally—1. Bahak, Nilkantha, seed of Bhesori, Singari and Moihali (Mousarali) mixed up in a mortar and made into a paste .

2. Dry wood apple, Mutha, Shatmul, and roots of Malatiphul mixed up in a mortar and made into a paste ; or

৩। দালিমৰ চাল, ত্ৰিকলা, ত্ৰিকটু সমভাগে গুৰি কৰিব পুৰনি গুৰ বিহ-
লাই এক পিণ্ড কৰি থুৱাব।

২১। ঘোৰা ঘোৰনি ব্যাধি।

লক্ষণ—আগ দপনাত মুখ পৰে আকৌ ঘূৰে আকৌ ঘূৰে তাকে ঘোৰা
ঘোৰনি ব্যাধি বোলে। তস্য ঔষধ—

দৰব—১। জতবৰ চকাৰ এক ডোখৰি, নেঠাপাকৰি এডোখৰি, তেলশালৰ
লাবনি, কুহিয়াৰ শালৰ পাকৰি, উষা লতাইৰ পাবোৱা বাহৰ আগ সবাকে
একত্ৰে নগৰ চূদ্ধাতকৈ ডিক্ত আৰি দিব ঘূৰনি ব্যাধি নাস।

২। মালভোগ কলৰ পচলা পুৰি খুয়াৰ পুৰত ভবন দিব।

২২। ঘোৰা টান্ধন ব্যাধি।

লক্ষণ—এক ভৰি খোবাই জদি তাকে ঘোৰা টান্ধন ব্যাধি বোলে।

দৰব—তিনটা বেত গজালি পুৰিব, তেজমুইৰ সিফা, মোম চোৰখৰ সিফা,
ভোটজালুক তিনিকো একত্ৰ কৰি বঙ্গলা লোনেৰে খুয়াৰ ঘোৰা টান্ধন ব্যাধি
নাস। অথবা লাইতকন, নান্দল ভঙ্গাৰ সিপা, তেজমুইৰ সিপা, গুনবাজ, হাপা-
দেগেৰাৰ গু, উইৰ মাটি সবাকে একত্ৰ কৰি খুন্দি টেকেলিত ভৰাব। গুনবাজ,
কৰাভাটুৰি, বাতবাজ তিনিকো খুন্দি টু গলিটক টেকেলি মুখত দি ভপতাই সেক
দিব ঘোৰা টান্ধন ব্যাধি নাস।

3. Powders of the rind of pomegranate, Trifala and Trikatu, mix equal quantities and add old Gur to it.

21. GHORA GHURANI BYADHI.

General Symptoms—Frequently touches with the muzzle the buttock of the forearms and moves round.

Medicine—Put the following in a bamboo or reed tube, and suspend the same closing its mouth, with a string to the neck :—

1. A piece from the spinning wheel, a piece from the pinion of gun, a piece from the rod used in an oil mill for turning the mustard in it, a piece from the pinion of the sugarcane press, a piece from top of the reel for winding thread and a piece from the top of a pigeon's nest.
2. Give some roasted sprouts of malbhog plantain tree to eat, and apply some of its paste to the crown of the head.

22. GHORA TANGAN.

General Symptoms—Lameness of one foot.

Medicine—Give internally the paste made of the following :—

- 3 top of rattan or cane (after being burnt and sheaths removed), roots of Tezmaya and Dome Chorath, Chilli and salt.
2. Thrash on a stone slab the following, and boil them with water in a long necked pot ; when the vapour will rise, put into the mouth some thrashed Gunraj, Kawa bhaturi and Batraj wrapped in a piece of cloth, and foment the affected part with it :—
Laitarun, roots of Nagalbhangha and Tezmaya, earth of ant hill and dung of Haga dandera.

২৩। ঘোবাবাক।

লক্ষণ—ঘোবাবাকে পালে টলবলটক মূৰ ডাঙ্গি ফুৰে। তাৰে ঔষধ—

ঔষধ—কুলাবিবিৰ মূল, মাচপোৰাৰ মূল, গৰৈ মাছৰ মূৰ, শিকৰি এটা, গান্ধ-
কলাই, গাঠিয়ন এবিধ চোকোৰাতকৈ ডিকিত আৰি দিব, দিলে ছিত্ৰ নাস।

২৪। ঘোবাপলখা।

লক্ষণ—লাল বই, সেহাট, টলবল কৰি ফুৰে।

ঔষধ—মুগা গাছৰ খুটি, নাগজাঠি শিলাত পিসি খুৱাব ঘোবাপলখা নাস।

২৫। চকু কণা।

চকু কণা হই যদি তাৰ দিক —

ঔষধ।—১ সৈন্ধৱ গোন, ছান্ধেৰি, গাঠিয়ন, কাইকল বাট ধুলা কৰি খুৱাইলে
আঁক চকুত দিলে কণা শুচে।

২। লাইগুটি, চুলিমৰা মকৰা, ভোট জালুক সবাকে ডেৰাই নলৰ চূড়াত
ভৰি চকুত ফুৰি দিব কণা শুচে।

২৬। চকুৰাজ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ চকুৰাজ হলে চকি থাকে ঘাহ পানি নাখাই।

ঔষধ—নগাপান নপাত, পিপলী নটা, এদিন অন্তৰে পুৱা পুৱা খুৱাব কিছ
তপত পানি খুৱাব তেবে ঘোৰা ভাল হই।

23. GHORA BAK (I.E., POSSESSION BY AN EVIL SPIRIT)

General Symptoms—Unsteadiness with the head lifted up.

Medicine.—Suspend to the neck the following in an endi cocoon :—

Roots of Kulabori and Machpara, head of a Garui-fish, a Singari, a little musk, and a little Ganthion.

24. GHORA SALAKHA (ANTHRAX).

General Symptoms—Unsteadiness, panting and salivation.

Medicine—Take out pastes of the Naga spear tree and pegs used in the tree wherein muga silk is reared rubbing against some stone, and administer the same internally.

25. CHAKUKONA (BLINDNESS).

Medicine—1. Powder the following mix them up, then give some of it to eat, and dust some into the eye:—

1. Rook salt, Ganthion, Changeritenga and nutmeg.

2. Put in a tube the fine powders of the following and blow into the eyes :—

Laigooti, Chulimora Makara (a kind of spider that dies on a touch) and chilli. (These things are to be charred over fire before they are powdered.)

26. CHAKURAJ.

General Symptoms—Aversion from food and drink, shaking of the body as if with terror.

Medicine—Give 9 leaves of Naga Pan and 9 long peppers to eat every alternate morning for some time, followed by a hot drink.

২৭। চালুকা।

লক্ষণ—ঘোৰা কাহিৰ ঘামপানি নাকে বয় তাকে চালুকা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—ঘোৰা আলুৰ পাত, নেচহুৰিৰ আগ, মৌশবাণিৰ আগ, তাম্বৰ আগ সবাকো পাতত দি বিহুনা লোনেৰে খুৱাব। চালুকা ব্যাধি নাস।
অথবা

বামকল ৭টা, আমগৰি ৭টা, বনজবাৰ সিপা তিনিকো বটি বহুলা লোনেৰে খুৱাব তথা নাস।

২৮। চিকন বা গাৱণ্ড হোৱা।

১। আৰনি এক টেকেলি আনি ঘোৰাৰ আগত পুতিব। যুৰ চাৰি আঙ্গুল ওগাৰ থাকিব একপথ পানি চুব নিতে, পুৱা একোয়ুধি কৰি খুৱাব নিতে তেবে ঘোৰা চিকন হই।

২। তেল একপোতা, বৰবেদনা এনেৰ মাহৰ লগত খুৱাব চিকন হই।

৩। বাচনি তিতা, বেতগাজ ৩টা পুৰিব, তেজয়ুইব সিপা, নানল ভাড়াব ফুল, গোবখটৈব সিপা, বৰউলুৰ সিপা, চিৰিৰিকাৰ সিপা, বনজবাৰ সিপা, তুই-কোমোৰাৰ আলু, গুনবাজ, নহক, বননহক, পিৰাজ, কালজিৰা, ভোগজনী, সৌলা, ধনিয়া, ঘোৰাজনী, গুৱামৌৰী, চোৰলি, জাববহু এমুঠা সবাকো বটি খাত্ত-মাস সমে হাৰিত ভবাই উহাৰ পাছে ছপবিয়া পুৱা গধুলা তিনি বোজকৈ লোনেৰে সানি খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

৪। সকল বাধৰক একগুছি পকা পানেৰে জন্ত কৰি খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

27. CHALUKA.

General Symptoms—Aversion to food and drink and profuse running from the nose.

Medicine—Roll the following in a green plantain leaf, place it in fire for some time, then take out the content and give some to eat adding a little salt to it :—

1. Leaves of Moa alu and twigs of Nechkuri, Moihoali and bhang.
2. Give internally 7 Ramkolas, 7 Amlakhis, roots of Banjara and salt together in a paste.

28. CHIKON OR GAWANTAHOWA (MEDICINES FOR THE GROWTH OF BODY AND STRENGTH, OR A GENERAL TONIC).

Medicine—1. Get one pot of Ajani, bury it in the ground in the stable so that 4 anguls of the mouth of the pot remain above the ground, and the urine passed by the horse that falls into the pot. Keep the pot in position for a fortnight, then give a handful of the Ajani to the horse every morning.

2. Give the animal to eat a quarter seer of mustard oil, one seer of big sized brinjal and some pulses.

3. Give thrice daily the following medicine to eat after being threshed on a stone and boil with some paddy or pulses and adding some salt to them :—

Bachonitita, top of the cane burnt and cleaned, roots of Tezmaya, Nangalbhanga, Gorokh-choi, Barulu, Chichiringa, Banjara, Bhuikomora, Goonraj, Garlic, Bon-nohoru, onion, Bhogjoni, Kaljira, Soula, Coriander seed, Ghorajani, aniseed, Choroli and Jabrang.

4. Give 20 leaves of betel (pan) with all spices to eat for some days.

৫। ভোলা বান্দন পুৰি বঙ্গলা লোনেৰে খুৰাব ঘোৰা চিকন হই।

৬। কোমোৰা পুৰি লোনেৰে খুৰাব ঘোৰা চিকন হই।

৭। কুকুৰা কনি এটা, কলা খুৰাব গুটি ৩ ভোলা, শুনবাৰ ৩ ভোলা, ইটৰ মূল ইয়াকে খুৰালে চিকন হই বান্দ লয়।

৮। মাহ এসেৰ, কুকুৰা এটা, নহক দুটা, পিৰাজ পাচোটা, আববন এসুটি, তেজপাত এসুটি আকে বান্ধি লোন দি খুৰাব, আৰু (৮ক) মাহ এসেৰ, শাল-মাছৰ চনা, হালধিৰ বস, পিৰাজ, হালিম, আদা, লোন, বনিধানেৰে উমুৰা খুৰাব তেজ বল গাৰ বাঢ়ে।

২৯। চেবনি।

ঔষধ—ঘোৰাই চেবনালে কঠাল পাচ ৭টা বিউ মিহলাই খুৰাব গেকিব চেবনি শুচে। অথবা কলিয়া বৰাৰ চাউল, অউৰ বাকল দুইকো সাজি শুবি কৰি পুৰি লালিৰে মিঠাই সাজি খুৰাব চেবনি শুচে।

৩০। জহবাত।

লক্ষণ—ঘোৰা কাম্পে খাব নপাবে খাম বই মুখ শুকাই চকু বঙ্গ হই কাহে দেৰ দিনতে মৰে। পিৰাহ ধৰে সেহনি ধৰে পেট গিবগিৰাট মূখে বিকাল আহে।

১। জালুক আদপোৰা, আদা আদসেৰ পুন্দি সিঠাশুৰিৰে লাক বান্ধি খুৰাব।

২। কাজি খাবি আদসেৰ, মঙমাছৰ শুবি আদসেৰ, শূয়গা হুতোলা পুৰি চাই কৰি লব; কাঁফং হুতোলা, তিলৰ তেল দেৰ পোৰা, এতোলা লক্ষী, এতোলা

5. Give some Bholabangena (roasted) with salt daily.

6. Give a roasted pumpkin with some salt to eat daily.

7. Powder the following, mix them well with a fowl egg and give to the pony to eat for some days :—

Seeds of black Dhotura 3 tolas, Gunraj 3 tolas and roots of Jhor-mul 3 tolas.

8. Cook and give to eat daily for some time, one seer Mati mah, one fowl, 5 onions, 2 garlic, one handful of Jabrang, one handful of Casia or bay leaf and salt, and (8a) mati mah one seer, some spawn of salfish, juice of turmeric, Onion, Garlic, Cress, Ginger and Baruidhan.

29. CHERONI (DIARRHŒA).

Medicine—Give internally 7 leaves of jack tree with some cow's ghee and foment the stomach with the same ; or give—Koliabara rice, and bark of an tree cleaned and powdered, together with old molasses.

30. JOHORBAT.

General Symptoms—Perspiration, shivering, inability to eat, dry and slimy mouth, red eyes, cough, thirst, hard breathing, rumbling of the stomach, etc. If prompt steps are not taken the animal affected with the disease dies within a day and a half.

Try the following medicines internally or externally as directed below :—

1. Black pepper $\frac{1}{2}$ powa, ginger $\frac{1}{2}$ seer, and some powdered rice mixed up well and made into balls to be given internally.
2. Kajikha $\frac{1}{2}$ seer, powdered magumah $\frac{1}{2}$ seer Borax (having burnt) 2 tolas opium 2

বিলক্ষী, কুচিলা তিন তোলা সবাকো বটি একত্ৰ কৰি তোলা প্ৰমাণে বৰি কৰিব
গধূলি গধূলি খুৱাব জহৰ বাত বোঁগ নাস ।

(ডাৰেচ আৰু অৰকালিত খুৱাব বৌদ্ৰত মুখুৱৰ তৰে একো ব্যাধি
নহই ।)

৩ । কাভুৰিৰ পেটা, জহৰমাগাব চান, পুৰনি কোমোণৰ বুক, আৰে বস,
লালি দি খুৱাব গাৱত ঘনিক জহৰবাত ব্যাধি নাস হেণো ।

৩ (ক) । জদি মুণ্ডে ঘোৰাব চাৰি ভৰিৰ চাৰি উথৰি কাটি লব, মামু-
হৰ চুলি, জোৰ গুৱাৰ বাকলি, মনুষ্যৰ কুস্তগ আৰু নৰ চুসাত ভবাই জুই
লগাই নাকে মুখে খোৱা দিলে এতেকে নাস ।

৪ । জাতি বিলা, মাকৰি ঘিণা, চেৰফাল, ভোটৰ খাক, বঘুনাবনিঃটা,
কুমাৰনিৰ বাহ, বাহুলি খোৱা আঠিৱা কলৰ বাকলি, মৌৰাজে, নাৰিকলৰ বাকল
পুৰিব বন্ধা কৰিব কাহৰ বাটত পেলাব সেই পানী খুৱাই দিব জহৰবাত ব্যাধি
নাস ।

৫ । কলাকাৰ, ভামাখুপাত, আৰৈ চাউল, ভোট জালুক, নহক, পিৱাত,
সবাকো বটি খুৱাব জহৰ বাত নাস তাৰ পাছে পোৰা উধানৰ মাটি সুনাই গাত
ঘনিক ব্যাধি নাস ।

৬ । লাই গুটি, পটাৰ গুটি, কলাকচু, ভোট জালুক সবাকো বটি খুৱাব ।

tolas, sesamum oil $1\frac{1}{2}$ powa, Lakshi 1 tola, Bilakshi 1 tola and Kuchila 3 tolas; made into a fine paste and then into pills about one tola in weight each, to be given every evening.

N. B.—No disease can overtake if it is given in the winter and cloudy days.

3. Root of katuri, bark of jatarmala, soft inner part of old pumpkin, juice squeezed out of old pumpkin and molasses all mixed and made into a paste to be given internally.

If it is not cured use the medicine below :—

- 3(a). Place in a bamboo or reed tube opened at both the ends 4 pieces from the 4 hoofs of the animal, peel of old betel-nut preserved for use by burying it under the ground, hair of man and some old thatching straw, set fire at one end and blow it with your mouth and apply the smoke coming out by the other end to the nose and muzzle of the animal.

4. Burn the following into redness, throw them into water in a cup of bell metal, and then give the water for a drink :—

Jatighila, makorighila, cherfal Bhotar kharu, Raghunarni-kota, nest of mason's wasp, rind of athia kola eaten on the tree by the flying fox, flowery top of the peacock's tail and rind of cocoanut.

5. Give internally the following :—

Ashes of the plantain tree, leaf of tobacco, rice of unboiled paddy, chilli, garlic and onion, all mixed and made into a paste.

6. Laigooti, jute seed, stem of black arum and chilli in a paste.

Rub the body with the earth taken from an earthen support for a cooking vessel, and made into fine powder.

৩১ । অণু জহববাত ।

লক্ষণ—ডাউবি ফুবে চেঁচাই গা যানি জাই আকে অণুজহববাত বোলে ।

ঔষধ—নেণ্ডতবাব আলু, বতা গজালি, নলব গজালি, তবাব গজালি, মাঝবি
খিলাৰ সাহ, হাইঠাৰ বাঁকলি আকে বটি খুৱালে ব্যাধি নাস ।

৩২ । উভতি ভোঁহ জহববাত ।

লক্ষণ—পেট কিকি শুকনি ধবে, দাত চোবাই, মুখে কোমোৰাব কেন ভলাই
ভাকে উভতি ভোঁহ জহববাত বোলে ।

ঔষধ—চালৰ শুদা, পুৰণি আমঠু, পুৰণি স্কুতা, নিমুতিতা, পচতিয়াৰ পাত,
তিনি পিঠি মইনাগিৰি ধানৰ চাউল সবাকে অখুয়াই শুকা কৰি খুৱাব নাস ।

৩৩ । খোঁৰা জহববাত ।

লক্ষণ—খোঁৰা জহববাত হলে খোঁৰা একঠেহ তিনঠেহ পাবে ।

ঔষধ—বিহলঙ্গি, আগৰা, কলাকাৰ, ভোট আলুকৰ শুবি, কঠালৰ আলু,
চেঁচামোৰ সবাকে বটি খুৱালে নাস ।

৩৪ । চৌৰাঙ্গি জহববাত ।

লক্ষণ—চাৰি ঠেহ নাপাবে ঠব হই থাকে ।

ঔষধ—কগাই বাধৰ, তেহময়াৰ ছালি, মবান আদা, ভোটবাহানা, বাহকা
ঠাৰিৰ চাই সবাকো পাত বদিব নাস ।

৩৫ । জমা জহববাত ।

ঔষধ—খোঁৰোঁ তিতা, চান্দো তিতা, ভান্দো তিতা, ইহৰ মূল নঙটা বাধৰ দি
বাৰি খুৱাব নাস ।

31. JAHARBAT-ANDA.

General Symptoms—Unsteadiness, constant neighing and shaking.

Medicine—Make into a paste the following and give internally :—

Roots of Deotora, sprouts of Bota, Nal, and Tara, the core or the white inner part of Makori-Ghila, and the rind of soap nut.

32. JAHARBAT-UBHOTIBHONH.

General Symptoms--Swelling of the belly, grinding of teeth and foaming from the mouth.

Medicine—Powder the following, mix them up, and give internally :—

Old and used thatching grass, stones of mango seeds (old) old, jute leaves leaves of mahanim, leaves of Pachatia and moinagiri rice, thrice as much as may be held on the back of the palm of a hand.

33. JAHARBAT-KHORA.

General Symptoms—Lameness of one foot.

Medicine—Give internally the paste made of Bihalangi, Agara chilly, chengamar, root of jack tree and ashes of plantain tree.

34. JAHARBAT-CHOWRANGI.

General Symptoms—Stiffness of the forefeet and inability to stand on them.

Medicine—Rub well the legs with the following powdered and mixed together :—

Gunpowder, bark of Tezmaya, moranada, Bhot-Bargana and ashes of the stem of Bahak.

35. JAHARBAT-JAMA.

Medicine—Give internally the paste made of Thepou-tita, Chando-tita, Bhado-tita, Jhar-mul, and 9 spices.

৩৬ । দালিমা জহব্বাত ।

লক্ষণ—ভবি হাত আচাবে গা ঘামে হামিমায়ে ঘাহ পানী নাশাই আকে দালিমা জহব্বাত বোলে ।

ঔষধ—দালিমব পাত, জেটুকা, বগা ফুটুকি, কাঞ্চলগোবী, হালধি সবাকো বটি খুয়াব নাস ।

৩৭ । পানিয়া জহব্বাত ।

লক্ষণ—পবে উঠে মুখে পানী আহে আকে পানিয়া জহব্বাত বোলে ।

ঔষধ—সক মানিমুনি, বব মানিমুনি, জাঃশেবি, নবসজ্বব আগ, তেহাই-লতা, ভোট জালুক, আগবাব সিপা সবাকে বটি শোন মানি খুয়াব নাস ।

৩৮ । সিংগা জহব্বাত ।

লক্ষণ—গাব নচলে ফাপাই ভাব হাত ঠবিহা দেই লেগ পাতলে হাট মাবে তাকে সিংগা জহব্বাত বোলে ।

ঔষধ—পকা পান, আদা, ভেদাই লতাৰ আগ, ডোমটহুয়াব গাঠি পাচোটা ইয়াকে বটি খুয়াব নাস ।

৩৯ । হিহিনিয়া জহব্বাত ।

লক্ষণ—গাব কপে মুখে টুপিনায়ে হিহিনি কবে তাকে হিহিনিয়া জহব্বাত বোলে ।

ঔষধ—১। হবিশকবব চাল, নিলকঠ, আবকচান্দ, তেজমায়া, ভেটি জালুক ইয়াকে বটি খুয়াব নাস ।

২। ভাবতাপ, ককিত পাত, চুলিমবা মকবা, ভোট জালুক, পদাটোপ, বাম্বিৰ মুৰা, চুঙ্গা বাহুলিৰ তেজ, ছয়ো নাকে ধোয়াব নাস ।

৪০ । জক্ষ্মা ।

লক্ষণ—ঘোবাৰ বি ঠাইত মাংস বাঢ়ে তেজ বহি থাকে তাকে জক্ষ্মা বোপ বোলে ।

36. JAHARBAT-DALIMA.

General Symptoms—Throwing about the feet, perspiration, sweating, yawning, and abstention from food and drink.

Medicine—Give internally the paste of the leaves of Pomegranate, Jetuka and Phutuka, turmeric, and Kajal-Gouri.

37. JAHARBAT-PANIA.

General Symptoms—The animal continually lies down and gets up with watery discharge from the mouth.

Medicine—Give internally the paste of— Saru and Bar-manimuni, Jabeiseri, Narsingha, Bhedai-lota, roots of agara, salt and chilli.

38. JAHARBAT-SIBA.

General Symptoms—Stiffness of the feet, occasional wagging of the tail, unwillingness to move, quick breathing and panting.

Medicine—Give in a paste the following internally :—

Ripe betel leaf, ginger, Bhedai lota and 5 knots of Dom-Dhakua.

39. JAHARBAT-HIHINIA.

General Symptoms—Shivering, drowsiness with a drooping head, and difficult breathing.

1. Medicine—Give internally the barks of Hari-Saukar, Nilkantha, Arakchand, Tejnaya and Chilli.

2. Blow the smoke of the following burnt in a tube opened at both the ends into the nostrils of the animal.

Tartag, Chulimora-Mckora, Chilly, globe fish, blood of the bat and head of the Bami fish.

40. JAKSHMA.

General Symptoms—Swelling and bleeding from different parts of the body.

ঔষধ—পুৰণি গুৰ ব্যাধিৰ ওপৰত নিপি দিব চাঠ কৰি। পাচে হোহি তপ্তাই
গুৰ ওপৰত দিয়া গুৰ পুৰি জন্মা পুৰিব তেবে শুচে ।

৪১ । জালিমবা বা কোনামবা ।

লক্ষণ—বোৰাই কান সুৰ পেলাই থাকে ।

ঔষধ—জান পোৰা জালুক, নগাপান এটা দুইকো খুৰাব কোনামবা শুচে ।

৪২ । জালোৰা ।

লক্ষণ—আঠুব মূলত টেমেনা বাক্কে জদি তাক জালোৰা বোপ বোলে ।

ঔষধ—নবনিবে চিৰ দি কলাই খাব নিপি দিব, ধুহুৰাব পাতত বৃত মিনলাই
ঝাঙ্কিব । হিং স্ফুৰাই দিব ।

৪৩ । জিকিৰি ব্যাধি ।

লক্ষণ—প্ৰসাবত পুৰ আই উঠিলে খুৰাই তাকে বোলোজিকিৰি ।

ঔষধ—জিকিৰি গুট পাচটা, হাবিকাকিবলৰ গুট পাচটা, দেওঃবঃ গুট
পাচটা সবাকৈ বটি খুৰাব, গাৱত ষদিৰ জিকিৰি ব্যাধি নাস ।

৪৪ । পোৰা জিকিৰি ।

ঔষধ—শতমূলৰ দিপা, ভেটকুল, পুৰিকুহিয়াৰ নিমুটেঙ্গা ছয়ো বস, পকা
অষ্টিয়া কলৰ গোট গুচাই জাৰা গাৰিবে সবাকো মিনলাই খুৰাব নাস ।

Medicine—Plaster thickly some Gur over the affected parts, and then burn it placing upon it a piece of red hot iron, the disease will thus be burnt and cured.

41. JALIMORA OR KONAMORA.

General Symptoms—Drowsiness with the head and ears dropped down.

Medicine—Give internally one Naga pan, etc. (100 leaves) with half a powa of black pepper thrashed and mixed together.

42. JALOWA.

General Symptoms—Tumour at the base of the knee.

Medicine—1. Give an incision over the affected parts with a Narni and then rub there some gunpowder.

2. Bandage the affected part with leaves of Dhatura plastered over with some ghee. Also put in some assafoetida in the incision.

43. JIKIRI.

General Symptoms—Passing pus with the urine.

Medicine—Give internally the powder of the following, and rub also the body with the same :—

Five seeds of Jika, 5 of Hathikorola and five of Dhuthura.

44. JIKIRA-PORA.

General Symptoms—Pain and burning sensation in the urethra, while passing urine.

Medicine—Give the following in a paste, mixed with some milk, root of satmul, flower of water lily, lime juice, juice of puri sugarcane and ripe athia plantain cleared of its seeds.

৪৫ । জোৰা ব্যাধি। (Fever ?)

ঘোৰাৰ জোৰা ব্যাধিয়ে ধৰি থাকে জ্বাৰপ্ৰলিত ঘৰো ভিতৰত বান্ধিব বতাহ নেপাই হেন কৰিব বেচি জুই জালিব গাৱৰ ঘাৰ শুলালে শুচাব। পাচে গাৱৰ ঘাম গাৱত মাৰ গলে ঘৰোৰ পৰা উলিয়াব এইৰূপে তিন দিন দিব। পাচে শুৰ এসেব, ভাজ এপোৱা, মোলা ফল এটা তিনিকো একত্ৰ কৰি খুনি খুয়াব তিন দিন পুৱা গধূলি ফুৰাব, পাচে মুখত দানা দিব ঘাহ দিব তিন দিন হলে কিছু কিছু মাহ দিব তেবে জোৰা ব্যাধি নাস।

৪৬ । টান শু।

ঔষধ—১। সিন্নাস্নাতকপ আদ পোৱা, জালুক এপোৱা, লোন আদ সেব, তেল দিব একত্ৰ কৰি সিজাব মাহেবে লগ কৰি খুয়াব।

২। পিঠাশুৰি এ:পোৱা, হালধি শুৰি আদ পোৱা, আলাঙ্গু শুৰি আদ পোৱা, শুৰ আদ পোৱা সবাকে লগ কৰি খুয়াব।

৪৭ । টান পোৱা।

ঔষধ—উইৰ মাটি, বনবিয়া মহৰ গোবৰ, আকন পাত তিনিকো সিজাব ঘোৰা টান পোৱাতে দিব ছাটেবে কুছমিয়া কৰি ভাল হই।

৪৮ । টোঁটোলা ব্যাধি।

লক্ষণ—মুখে লাল বই মূৰ ঘামে টুটলি ফিক্কে তাকে টোঁটোলা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। তেজোমায়াৰ দক্ষিণৰ চাল, বনকচূৰ আলু, মৌসবালি, জাববঙ্গ, আকে বটি বঙ্গলা লোনেবে খুয়াব ভপ্ত পানি খুয়াব তেবে নাস।

45. JORA-BYADHI.

Medicine—Place the animal under a walled shed in the winter so that it is not affected by the outside air, light up fire around it, when it perspires wipe it dry, then take it out, give one seer of gur, one powa of Bhang and one radish, all thrashed and mixed up to eat. Take out the animal thereafter in the morning and evening for walks for 3 days, and give the usual food of grain or grass after it. Pulses may be given after the 3 days.

46. TAN-GU.

General Symptoms—constipation and hard stool.

Medicine—Boil together Sia atrup $\frac{1}{4}$ powa, black pepper 1 powa, salt and $\frac{1}{2}$ seer mustard oil, and give the same to eat with some pulses.

2. Give internally the following mixed together :—

Powdered rice 1 powa, powdered turmeric $\frac{1}{2}$ powa, soot $\frac{1}{2}$ powa, and gur $\frac{1}{2}$ powa.

47. TAN POWA (HURTS AND WOUNDS).

Medicines—Apply over the affected part the following after boiling together, when it gets a little cold :—

Earth of the white ant hill, dung of buffalo and leaves of Akan.

48. TOTOLA BYADHI.

General Symptoms—Salivation, perspiration of the head, and swelling of the throat or pharynx.

Medicines—1. Give internally the paste made of the bark of Tezamaya taken out from the south, tuber of wild arum, Moiha-ali, Jabrang and salt, followed by a hot drink.

২। চামৰ ডাক, বিহু ঢেকিমাৰ সিপা, ডিঙ্গৰি খাটৰ সিপা তিনিকো বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুয়াব তেৰে নাস।

৪৯। তালুক ব্যাধি।

লক্ষণ—ঘাহ খাব নবে লাল বহে তাকে বোলে তালুক ব্যাধি।

ঔষধ—কবাই গচৰ দক্ষিণৰ চাল, মঙ্গলা ছাগ, তাপপত্ৰ ছতাগ, দৰপ এতাগ, জলকিয়া, বাঙ্গন সবাকৈ বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুয়াব।

৫০। তেজখোৱা।

ঔষধ—পুৰনি কপাহৰ তুলা লাই গুটি সমে বটি দিব।

৫১। তেজসাৰ।

ঔষধ—বটাৰ সিয়া ৯ ভাগ, তৰাৰ সিয়া ৯ ভাগ, লবা চিতাৰ সিয়া ৯ ভাগ, সবশিকা পশুৰ চোঞ্চ, পকা পান সহিতে বটি খুয়াব এতেকে তেজসাৰ নাস।

৫২। ছুদ ফুটা।

ঔষধ—পাবিজাতক গুটি, তেজমায়াৰ চাল, জালকতিৰ সিপা, হাচুনি, ভৰি-তলুৱাৰ চাল আকে দিলে নাস।

৫৩। ধুপুনি ব্যাধি।

লক্ষণ—পুৱা ছপবিয়া ধুপিব ডাক ধুপুনি ব্যাধি বোলে।

2. Give internally the following things in a paste :—
Chamar-Taru, roots of Bihdhekia and roots of Dinga-
rikheti.

49. TALUK BYADHI.

General Symptoms—Salivation and cessation from
chewing grass.

Medicines—Bark of koroï tree taken from the south
7, bark of Songla tree 1 leaf of fan palm 2, Chilli,
brinjal and common salt, all thrashed and mixed
together.

50. TEZ-KHOA (BLOOD PURIFIER).

Medicine.—Bandage the affected parts with the
powder of Lai guti, and Cotton wool.

51. TEZ SAR.

Medicine—Make the following into a paste and
give for a dose :—

Root of Bota 9 pieces, root of tara 9 pieces, root of
lora Tita 9 pieces, Scraps from the horn of Sor-
Pohu (buffalo deer) and ripe piper betel.

52. DUD PHUTA.

Medicine—Apply externally the paste made of the
following :—

Seeds of Parijat phul, bark of Tejamaya, root of
Jalukati Hachuti, and skin from the palm of a foot.

53. DHUPUNI BYADHI.

General Symptoms—Panting in the morning and
noon.

ঔষধ—১। মৌসবালিৰ অ'গ, ভান্ধৰ আগ পাতত দি বহুলা লোনেৰে
খুৰানে ধুপুনি ব্যাধি নাস।

২। লাইগুটি বটি পানি মিহলাই যুৰৰ পৰা গা তিৰ'ব আধানি পানিত
খুৰাৰ ধুপুনি ব্যাধি নাস।

৫৪। নাকতোৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—ঘোৰা ঘোৰঘোৰাই যুৰ ডাঙ্গি ফুৰে তাকে নাকতোৰ ব্যাধি
বোলে।

ঔষধ—আমচোকোৰা, হাইঠাৰ বাকল, নাকভেঙনাৰ চাল সবাকৈ একত্ৰ
কৰি কাপৰ বান্ধি নাকত দিলে নাকতোৰ ব্যাধি নাস।

৫৫। নিততি পাণ্ড মঙ্গলি ৭

লক্ষণ—চাবি ভৰি চোচোব;ই তত নোহোৱা হই।

ঔষধ—তামাপুৰ সিপা পাত, মিচামাছ, পানিপকুৱা, বাটৰ চাউল সবাকৈ
বটি গাত ঘদিব নাস।

৫৬। পথশ্ৰম।

ঔষধ—পুৰসুটিৰ মূল, ঘৃত, চেনি একত্ৰ কৰি খুৰালে পথশ্ৰম নাস।

৫৭। পদ্বনলা।

লক্ষণ—জিউদাৰিয়েদি তেজ বই তাকে পদ্বনলা বোলে।

ঔষধ—আঠিৱা কলৰ বাকলি, পহুৰ চকা, বঠালৰ ডিলা তিনিকো বটি
তেলেৰে লেপি দিলে পদ্বনলা নাস।

Medicine—1. Roast some twigs of mausar ali and Bhung after being rolled in some green leaves, and give to eat with salt.

2. Rub well the body with powdered Lai-guti mixed with water and then wash the animal from head to foot in knee-deep water.

54. NAKTOR.

General Symptoms.—Snorting and walking with the head uplift.

Medicine—Draw into the nose the powder made of the following :—

Amchokora or Amhengla, rind of soap nut and bark of Nak Deona, wrapped in a piece of thin cloth.

55. NITOTI-PAO-MANGALI.

General Symptoms—Lameness of four feet with restlessness.

Medicine—Rub the affected parts and the body with the powder made of the following :—

Root and leaf of tobacco, shrimps, Pani parowa and rice fallen at the ghat.

56. PATHASHRAM (FATIGUE DUE TO A JOURNEY).

Medicine— Give internally powdered roots of pry-angu with equal quantity of ghee.

57. PADMANALA.

General Symptoms—Bleeding from the penis.

Medicine—Apply externally the paste made of the following things with oil :—

Rind of Athia-Kola, spike of the jack seeds, and seed vessel of the lotus.

৫৮। পানিলেঙ্গ ।

লক্ষণ—নাকে মুখে পানি ওলাই তাকে পানিলেঙ্গ বোলে ।

ঔষধ—তেজমুইৰ সিপা, নাজলভাঙ্গাৰ সিপা, পুনিৰ গাঠি তিনিবোৰা বট খুৱালে পানিলেঙ্গ নাস ।

৫৯। পিঠিৰ ঘা ।

ঔষধ—১। ঘোৰাৰ পিঠিত ঘা লাগে যদি ঘাত দ্বত লিপি দিব তেবে ভাল হয় ।

২। কেচু গুৰি চাই কৰি দিব ঘা শুকাই ।

৬০। পেট কামোৰণি ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ পেট কামোৰণি হলে মাটিত পৰি ধগৰা-নগৰি কৰে নেজ কেৰ-মেৰ কৰে পেট উসহে ।

ঔষধ—১। আঙ্গনি আদ পোৱা, লোন চাৰি টকা, জালুক ২ তোলা, পিঠা-গুৰি এসেৰ লাক বান্ধি খুৱাবতেবে নাস ।

২। পেতে মাতে আক কামোৰে যদি জাবেসেৰি, বৰণৰ ছাল, হাঁৰি পিপৰিৰ ছাল সবাকৈ বট খুৱালে পেটৰ মাত কামোৰ শুচে ।

৩। আদা আৰ পোৱা, জালুক আদ পোৱা, লোন আদ পোৱা, মানিমুনি আদ পোৱা, মুতুৰা গুটিৰ এটকা গুৰি লব সবাকৈ বট খুৱাব পেটকামোৰণি শুচে ।

৬১। পোক মৰা ঘা শুকুৱা ।

ঔষধ—মছৰ মাই ডেৰাই গুৰি কৰি ঘাত দিব তেবে ঘা শুকাই ।

58. PANI-LENG.

General Symptoms—Watery discharge from the mouth and nose.

Medicine—Give the following internally in a paste :—

Root of Tejmaya, root of Nangalbhangā and Punir gathi.

59. PITHIR GHA (BACK SORE).

Medicine—1. Apply ghee to the sore.

2. Dust over the sore with the ashes of earth worms and the sore is cured.

60. PET-KAMORONI.

General Symptoms—Colic or painful gripe of the stomach rolling over the ground, twisting of the tail and flatulency.

Medicine—1. Make into balls the following things powdered and mixed, and then make swallow :—

Powdered rice 1 seer, Ajani $\frac{1}{2}$ powa, Black pepper 2 tolas and salt 4 tolas.

2. When there is a rumbling of the stomach with the pain, give the following medicine :—

Bark of Barun, Jabeseri and bark of Hathipipoli.

3. Mix and make a paste of the following and give internally :—

Ginger $\frac{1}{2}$ powa, black pepper $\frac{1}{2}$ powa, salt $\frac{1}{2}$ powa, Manimuni $\frac{1}{2}$ powa and powder of Dhatura seed 1 tola.

61. POK MORA AND GHA SUKUWA (HEALING OF SORE ON THE BODY AND DESTRUCTION OF MAGGOTS).

Medicines—Dust over the sore with Mashur-Mah charred and powdered.

৬২। ফান্দনিয়া ব্যাধি।

লক্ষণ—বিচি ওলমি জাই তাকে ফান্দনিয়া ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—সঙ্গলা বয়ুলার আগ সিন্দুবিয়া ববলব বাহা পুৰি ছেনাবাধব ছইকো বটিব শামুকব পানি দি লিপি দিব ফান্দনিয়া ব্যাধি নাস।

৬৩। বব বোগ।

লক্ষণ—ঘোৰাব গাভ ডিমক হেন হই বা লাগে তাক বব বোগ বোলে।

ঔষধ—ছুননা খাব এতোলা, হিন্দুল এতোলা, ঠৈব এতোলা, স্বয়গা এতোলা, আদাৰ বসত বটি জালুক প্রমাণ ববি বাটিব গধূলি পুরা একো ববি খুৰাব তেবে নাস।

৬৪। চৌবাঙ্গি বাত।

লক্ষণ—চাৰি ভৰি খোৰাই চৌবাঙ্গি বাত বোলে।

ঔষধ—ঘোৰা টাঙ্গনব দব:বই দবব সেই পেকে সেক।

৬৫। জিঞ্জিনিয়া বাত।

লক্ষণ—ঠেঙ্গব গাতি ফিকে খোজ চোচোৰাই তিনি খোজ মানক লপি।

ঔষধ—১। জালুকতিব ঠাৰা, গোকবিবিনাৰ পাতে ঠাৰে, হাববুহুচা, শুটি-মালিব ফুলব শিপা সবাকে বাটি খুৰাব।

২। বাজে লিপা দাক—কপাহৰ গোট, পচা কলব মধা, তুস তিনিকো গাঠিত বান্ধিব নাস।

৩। জত বাধব আছে মানে সবাকো লব আক কলাখাব .মাহডালি সহিতে বান্ধি খুৰাব নাস।

62. PHANDONIA BYADHI.

General Symptoms—Swelling of the scrotum.

Medicine—Apply externally the following in a paste, twigs of the parasitic plant growing on the Songla tree, Saltpetre, ashes of the nest of red wasps, and snail water.

63. BAR-ROG.

General Symptoms—Sores like figs in the body.

Medicines—Take Chusanakhar 1 tola, Cimabar 1 tola, catechew 1 tola, borax 1 tola, powder and mix them with the juice squeezed out of thrashed ginger, then make into a paste and prepare pills of the size of a black pepper and dry. Give internally one of the pills morning and evening.

64. BAT-CHOWRONGI.

General Symptoms—Lameness of four feet.

Medicines—Treatments same as those of Ghoratang-on Byadhi.

65. BAT-JINJINIA.

General Symptoms—Swelling of the pasterns and dragging of the feet for a few steps while walking.

Medicine—1. Make a paste of the following and give internally :—

Stems of Jalukoti, stem and leaf of Lemon grass, Har Ghunucha, and another root of Gutimali phul.

2. Bandage the affected joints with the following :—

Cotton seed, core of the rotten plantain tree and chaff of paddy.

3. Cook and give to eat some split Mati mah with all the spices and ashes of plantain tree.

৬৬। জুতি বাত ।

লক্ষণ—পুৰা হলে খোৰাই ছপবিয়া হলে পাতলি থাকে তাকে জুটি বাত বোলে ।

ঔষধ—তেজমায়াৰ সিপা, নান্দগভায়াৰ সিপা, ইহবহুলৰ সিপা, বেতগাল, তেটি জালুক সবাকে বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱালে জুটি বাত নাস ।

৬৭। ভৰিৰ বাত ।

ঔষধ—ধুতুৰাৰ বস আদপোৱা, আকন পাতৰ বস আদপোৱা, পচতিয়াৰ বস আদপোৱা, আমহি এতোলা, এবাঠৈল আদসেৰ, সবাকো একত্ৰ কৰি যোৰাৰ গাৱত ঘহিব বতাহ নলগাব মাহৰ লগত খুৱাব ভৰি-বাত শুচে ।

৬৮। বাত ব্যাধি—(সমস্ত) ।

ঔষধ—১। বৰ্হি লতাৰ কোমল পাত, শিক্ৰি কটা হিঙ্গ সহিতে বটি নঙ্গি তিয়া দি লিপি দিলে সমস্ত বাত শুচে ।

২। গোলমৰিচ ছতোলা, গুণবাক তিন তোলা, কলা লোন এতোলা খুৱাব নাস ।

৬৯। বিয়ালি।

লক্ষণ—বিয়ালি হলে ঘোৰাটো সুখাই জাই ঘাস পানি নাখাই ।

ঔষধ—জত বাথৰ আচে মানে আনিৰ তেদাই লতাৰ সিপা সবাকো বটি খুৱাব নাস ।

৭০। বেথক বোগ।

লক্ষণ—খুৱাৰ উপৰে মেকণ্ড হেন হই উসহে তাকে বেথক বোগ বনে ।

ঔষধ—মাটি মাহৰ গুৰি পানি মিহলাই পিঠা হেন কৰি গুণতাই খুৱা পাতত বান্ধিব তবে ভাল হয় ।

66. BAT-JUTEE.

General Symptoms—Lameness which increases in morning.

Medicines—Give internally roots of Nangalbhangra and iharmul, top of cane, root of Tejmaya, Chilli and salt made into a paste.

67. BAT BHORI.

General Symptoms—Rheumatism of the foot.

Medicine—Squeeze out and take half a powa each of juice of ginger, leaf of Dhatura, leaf of Akan and leaf of Pachotia, mix them with one tola of the powder of unripe dry mango fruit, and rub the affected part with the same; give also some of it with some paddy or pulses to eat. Exposure prohibited.

68. CURES FOR ALL SORTS OF BAT OR RHEUMATISM.

Medicine—1. Make an incision first on the affected part, and apply on it the paste made of soft green leaves of Borhilota, thorns of Singari, and Assafoetida. 2. Give internally the paste made of one tola of black pepper, 3 tolas of Ganraj, and one tola of black rock salt.

69. BISHALL.

General Symptoms—Body wasting daily with aversion to food and drink.

Medicine—Give internally the juice of Bhedai-lota with all the spices.

70. BETHAK.

General Symptoms—Tumour above the hoof.

Medicine—Bandage with hot paste of Matimah and Dhatura leaf.

৭১। ব্যাধি।

ঔষধ—সোল্লা পয়ৰা, খাজুৰি, মোটৰ মাস, বনমালাৰ সিদ্ধা, তেজমায়ৰ সিপা সবাকো বটি খুৱালে ব্যাধি নাস।

৭২। ভোকোলা বা ভেকোলা।

ঔষধ—১। জালু কতি পাত, মবন্ধি আনি, শিমলু-কটা ৩ টা, মন্দাৰ ৩ টা, জাবৰাঙ্গ, ভোট জালুক, থহৰা ভেকুলিৰ চাই সবাকো লোন দি বটি খুৱাব ভোকোলা নাস।

২। ঘুমকৰ আগ, তেজমায়ৰ চাল, চনাহোৰ পেটা, ভোট জালুক, কলা বাকলি পুৰি চাই সবাকো খুৱাব নাস।

৭৩। কাকুয়া ভোকোলা।

ঔষধ—১। জাবৰাঙ্গ, তেজমায়ৰ চাল, নহক, পিয়াজ সবাকো বটি খুৱাব নাস।

২। কলা বাকলিৰ চাই, নাৰিকলৰ ঠাকলিৰ চাই, কঠাল ডিলাৰ চাই, ভলুকা বাহৰ চকুৰা পোৰা চাই, থহৰা ভেকুলিৰ চাই সবাকো খুৱাব নাস।

৭৪। কুয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—মুখত ঘাহ গৱাই।

ঔষধ—১। অৰ্জুনৰ চাল, ঔৰ মৰা চাল, আহতৰ মৰা চাল, চিনাভাক, কনোৱাৰ চাব, মৰা মকৰা, জালুক সাতোটা সবাকো গুৰি কৰি চকত তেল বহাই তাতে মাৰি ছৰিৰ আগে দি মুখত দিব ভিতৰৰ সবাকো খুৱাব নাস।

২। গাগিনিৰ বাহ সাতোটা আনিৰ আঠোটা জালুক তিনিৰো (হইকো) বটি খুৱাব তবে গুচে।

71. BYADHI (BOILS).

Medicine—Give internally the following in a paste :—
Sondapaira, date, pea, root of Bonmala and root of
Tejmaya.

72. BHOKOLA OR BHEKOLA.

Medicine—Prepare a paste of the following and
give internally :—

Leaf of Jalukoti, Moran-ada, thorns of Simolu
and Mandar (3 of each in number) Jabrang,
Chilli and a Khohua-Bhekuli (burnt and
powdered).

2. Twigs of Ghumoru, Tejmaya, tubes of Chonah
chilli and ashes of plantain tree in a paste.

73. BHOKOLA KAKOOIYA.

Medicine—Give internally a paste made of the
following :—

1. Bark of Tejamaya, Jabrang, onion and garlic.
2. Ashes of the rind of ripe Athia Kola, bunch of
Cocoanut, spike of the jack fruit, sheath of
Bhaluka bamboo and Khohua Bhekuli.

74. BHEKOLA KOOYIA.

General Symptoms—Giving of offensive smell during
rumination.

Medicine—1. Boil the following things in mustard
oil until they are charred, and apply the oil with a
bunch of Dubari grass, in the mouth and give some
of it internally :—

Bark of Arjun tree, dead and dry barks of Ou and
Ahont tree, Chinajok, bone of Konua, dead spider
and black pepper 7 in number.

2. Give internally 7 nests of Mantis and 8 black
pepper.

৩। ঘোঁৰাৰ কান্দ হুগছ আনি পকাৰ চাবনি ঘৰি বাহন কৰি ছুই হুমাই
দিব এবিগেত ওলোৱা শুচে।

৪। বাহি চাই ঘোঁৰাৰ মূত্ৰ আনি তপতাৰ হাতত দি চাব পানি হেন হেনে
তাঁক বান্ধিব তেবে বোগ শুচে।

৭৫। ঘোঁৰা ভোকোলা।

ঔষধ—মৰাণ আদা, কঠাণ্ডাৰ চাল, আগৰাব সিপা, নিলকঠ তিতা, চান্দো
তিতা, জাবেসেৰি সবাকো বটি খুৱাব নাস।

৭৬। গৰিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—দাঁতচোবাই মুখত কেন ধৰে।

ঔষধ—নহক, পিয়াজ, নিলকঠ, হৰিশৰৰ সবাকো বটি পৰৈ মাছৰ পেটত
হুঁমুয়াই পুৰি কটা বাচি গোন সানি খুৱাব নাস।

৭৭। চোঁৰান্ধি ভোকোলা।

ঔষধ—ভেদাইলতাৰ আগ, নবসিক, ছুই মানিয়নি, যুৰক য়াগ, চেদাৰোৰ,
ভোট জালুক গোন দি খুৱালে নাস।

৭৮। জিমা ভোকোলা।

লক্ষণ—জুমাৰি থাকে পানি ঘাস নাখাই।

ঔষধ—হৰিশৰৰ চাল, পকা পান, ডোমটউকাৰ গাঠি সবাকো বটি খুৱালে
নাস।

3. Twist two hairs taken from the tail of the horse, rub them well with soap, and put them into the fire after an invocation keeping about one Bigot (half of a cubit) outside it.

4. Boil some urine of the horse collected the previous day, boil it, and put a bandage (of some cloth) soaked in it when it gets cold, round the muzzle.

75. BHOKOLA-KHORA.

Medicine—Give internally the following made into a paste :—

Moran Ada, bark of Kathanda, root of Agara, Nilkantha-tita, Chando-tita and Jabeseri.

76. BHOKOLA GARIA.

General Symptoms—Foaming from the mouth and grinding of the teeth.

Medicine—Put in the stomach of a Garoi fish a paste made of Onion, Garlic, Nilkantha and Harisankar, roast it, remove the bones and give with some salt to eat.

77. BHOKOLA CHOWRANGI.

Medicine—Give internally the paste of the soft twigs of Bhedai lata, Narasingh, Bar and Soru Manimuni, Ghumaru and Chengamas with salt and chilli.

78. BHOKOLA JIMA.

General Symptoms—Drowsiness and aversion to food and drink.

Medicine—Give internally the paste of Harisankar (bark), ripe betel leaves, and knots of Domdhakuwa.

৭৯। ঠবিহা বা হা ভোকোলা।

লক্ষণ—যুথ ঠবিহা দেই ঘাস পানি নাখাই।

ঔষধ—১। আগবাৰ সিপা, মজ্জ গাচৰ চাল, আলাদু, তামাখুৰ পাত, ষথাৰ সবাকৈ বটি খুৱালে নাস।

২। জালুকতি, জাববাক, তেজমায়া, নাঙ্গলভাঙ্গা, শুনবাজ, যোগপেটা, পিয়াজ সবাকৈ খুৱাব; আৰু

৩। গোবৰ সূঠ, পুঁৰৈ ঠবি এই দুইবোৰ চাই ঘূনৰ শুৰি এই সবাকৈ পাত ঘদিব নাস।

৮০। ডিঙ্গৰিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—পেট কিকে চাল টানি ধৰে।

ঔষধ—মবান আদা, হালধি, কাজলগোৰি, আমআদা সবাকৈ বটি খুৱাবো নাস।

৮১। ঢাকা ভোকোলা।

লক্ষণ—পেট কিকে ঘাস পানি নাখাই।

ঔষধ—নাঙ্গলভাঙ্গা, তেজমায়া, বোনজবা, শুনবাজ, চেসমবা, জাববাক, মজ্জ, পিয়াজ সবাকৈ বটি খুৱাব নাস।

৮২। ছুদ ভোকোলা।

লক্ষণ—চানী নিপিয়ে যুথত তাপ।

ঔষধ—অ.মবাব শুট চুলি ঘূমকৰ আগ দুইব চাই বটি খুৱাব নাস।

৮৩। বাৰনিয়া বা পোৰনিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—জিহ্বাত গোট গোট কৈ যোগাই বস নাই জিহ্বা আগ পোবে।

79. BHOKOLA—THORIHA OR BHOKOLA HA.

General Symptoms—Inability to open the mouth or to eat.

Medicine—Give internally the paste made of :—

1. Root of Agar, bark of Maj, leaves of tobacco-soot and Saltpetre.
2. Barks of Jalukati, Tejmaya, Nangalbhanga, Gunraj olpeta and onion.
3. Rub the body with ashes of dry cowdung, stem of Puroi, and the dust given out by Ghun.

80. BHOKOLA DINGIRIA.

General Symptoms—Flatulence or swelling of the stomach with stretching of the skin.

Medicine—Give internally Maran Ada, Am Ada, Kajal-Gouri and turmeric.

81. BHOKOLA DHOKA.

General Symptoms—Swelling of the stomach and inability to eat and drink.

Medicine—Give internally the paste of Nangalbhanga, Tejmaya, Bonjora, Chengamor, Gunraj, garlic, and onion.

82. BHOKOLA DUD.

General Symptoms—Heat in the mouth of young ones and inability to suck.

Medicine—Give internally the paste of soft twigs of Ghimaru and ashes of the stone of hogplum and hair of man.

83. BHOKOLA-BARONIA (OR PORONIA).

General Symptoms—Dryness of the tongue with eruptions and burning of its tip or end.

ঔষধ—ঘিউ ছটকাক এশবাব খোবা সিদ্ধুৰ লাউৰ শুপুনা বুকুৰ চাল লাউৰ
হুল সবাকো বটি খুয়াব নাস ।

৮৪ । মইনা ভোকোলা ।

ঔষধ—বোনফোফৰ ঝাগ, জাবেসেবি, শুনলতাৰ ঝাগ, শুবিআ কঠালৰ
মিহু, কুকুৰাৰ ভিমা সবাকে বটি খুয়াব নাস ।

৮৫ । স্তথনা ভোকোলা ।

লক্ষণ—গা স্তথাই কাহে ।

ঔষধ—কান্নিৰ পাত জুইত দিব বোন নহক পুৰিৰ জেফতিয়হৰ ঝাগ,
আহকয়া চম্পাৰ ঝাগ জুইকো জুই দি সবাকে লোন নি খুয়াব নাস ।

৮৬ । হিহিনিয়া ভোকোলা ।

ঔষধ—১ । তেজয়াগ, বনজবা, শিলিখা, অমবা চাল গোই, চান্দো-ভান্দো
পাচ তোলা, বখাৰ ভিত্তেবি খুৱালে নাস । তাৰপাচে ওদাগৰ দক্ষিণৰ চাল
পিপা খুন্দি গাত ভবণ দিব ।

২ । লাইৰ গোট, পটাৰ গোট, কলা কচুৰ মুৰা, ভোট জালুক সবাকে বটি
খুয়াব নাস ।

৩ । তেজয়াগৰ চাল, ভোট জালুক, জাবখাজ, লাই শুট, পটাৰ গোট, গক
ধুয়া বাঙ্গনা, চেঙ্গামোৰ, কঠালৰ মুচি, সগা, ধুনিয়া, চোবনি, কালজীবা, নহক,
পিয়াজ সবাকে বেলেগাই থৰ কিছু কিছু কৰি লোন দি লিখা ক্ৰমে এটা এটাকৈ
খুয়াব হিহিনিয়া ভোকোলা নাস ।

Medicine—Give internally 6 tolas of ghee washed with water 100 times mixed with some vermilion, powders made of the dry core of the bottle gourd and its flower.

84. BHOKOLA MOINA.

Medicine—Give internally twigs of Bonphoo, Jaberis, Gunlota, minu of Guria Kothal and fowl's egg in a paste.

85. BHOKOLA-SUKHONA.

General Symptoms—Cough and wasting of the body day by day.

Medicine—Roll the following in some green leaves and roast, then take them out, mix some salt and give internally :—

Leaf of Kanni, Bon-nohoru, twigs of Jengtiyah, and Aharua Champa.

86. BHEKOLA HIHINIA (ASTHMA).

Medicine—Give internally the paste of Tejmaya, Bonjora, Silikha, bark and seed of hogplum, Chando Bhado and 5 tolas of saltpetre, then make a cold application to the body with paste of the bark and root of olal and pomegranate.

2. Give internally Laiguti, Jute seed, chilli and the top of the tube of black arum in a paste.

3. Collect separately, and give in order with some salt, the following internally :—

Bark of Tejmaya, chilli, Jabrang, Laiguti, Jute seed, the dry brinjal used for pelting at the cattle after washing and bathing them on the Chait Bihu day, Chongamor, green jack fruit, Soula, Coriander seed, Charoli, Kaljira, onion and garlic.

৮৭। ভোক নলগা।

ঔষধ—বনশূণ পুৰি চাই এতোলা লব স্ময়গা জুইত ফুলাই এমহা লব
হালধি এতোলা তিনিকো একত্ৰ কৰি মাংস বা পানৰ লগত খুয়াব।

৮৮। মৰকুচিয়া ব্যাধি।

ঔষধ—দালিমৰ বগুমলা, মৰঙ্গ আনা, কুকুৰাৰ আল, ববুনাথ বিহ, গন্ধকলাই
কুয়ন্দৰ দাত, শাখিনী সাপৰ হাব, বহনা গাচৰ চাল, প্ৰথম গৰ্ভ হোৱা ডুমুনীৰ
কুস্তল সবাকৈ তাৰ মনসিতকৈ আৰি দিব, মৰকুচিয়াদি সমস্ত ব্যাধি শুচে।
আগে মাকক দিব পাচে চানাক দিব।

৮৯। মৰিশ্ৰ।

লক্ষণ—বোৰাৰ গাত খহ হলে চান জাই বজুয়াই তাকে মৰিশ্ৰ বোগ
বোলে।

ঔষধ—আকু আদসেৰ চকচ বহাই উপৰে দাকৰ মাৰি পুৰি তাৰ চাই
এতোলা লব চাল জমাত দিব উপৰে বোকা গিপি দিব পাচে শুখালে ধুব
এইৰূপে তিনিদিন দিব তবে শুচে।

৯০। মামবসি বা মামবহি।

লক্ষণ—গাৰ চাল জাই লোম বৰ্জিত হই বসিলে ধুগা উবাই কণ্ঠুতি কৰে
ঘোৰা মামবসি বোলে।

ঔষধ—১। ঘোৰালেক্ৰিয়াৰ খাব, পাতিদৈয়াৰ খাব, পাচোটা তেলপেৰা
খোনাৰ খাব, কেচা থলিটৈ সৰাকৈ একত্ৰে মাৰি ধুয়াইনে এহেৰে ঘোৰাৰ
মামবসি নাস।

87. BHOK NALAGA (LOSS OF APPETITE).

Give internally ashes of Bon-Sath 1 tola, parched barax $\frac{1}{4}$ tola, turmeric powder 1 tola, with some paddy or pulses.

88. MARKUCHIA BYADHI (POSSESSION BY THE EVIL SPIRIT MARKUCHIA ; IT BRINGS BARRENNESS TO A WOMAN OR FEMALE ANIMAL).

Medicine—Suspend the following in a copper tube after having the ends closed to the neck of the pony :—

Any plant grown on the pomegranate tree, Moran Ada, Cock's Spur, Raghunath Bih, musk, teeth of wolf, bone of Sakhini Sap, bark of Rohona tree, hair of a fish-woman who has first conceived. After delivery suspend the tube to the neck of the young one, taking it off from the neck of its mother.

89. MARISHRA.

General Symptoms—Boils and pimples with itching and fall of hair.

Medicine—Put half a seer of poppy seed in an earthen pot close tightly its mouth, and place it on the fire until the seed is charred. Powder it then and dust some of it over the disease and cover with some mud. Wash it off when it gets dry, and continue 3 days.

90. MAMOROSHI OR MAMOROHI.

General Symptoms—Itching, fall of hair, giving way of skin like dust on rubbing.

Medicine—1. Wash the body after rubbing it with mixed ashes of Ghoraleja, Matrush, 5 cane small baskets for holding mustard for pressing in a country press, and raw oil cake.

২। কেহেবাজ, হংসবাজ, ভূদবাজ, বাতবাজ, শক্তনৰ পাৰি সবাকো পুৰি চাই কেচা খলিহেৰে ধুয়াই কানিৰ টুপলি কৰি টিকিলাই দিব।

৩। খুয়োয়া দাক—পিপলীৰ ঠাৰা, গোৰখটৈ, মৰঙ্গ আদা, নহক, পিয়াজ, জাববাজ, হাঁহডালি একঠা, পিপলী একমুঠা, জালুক একমুঠা, লোন এমুঠা সবাকো বান্ধি খুয়ালে মামৰসি নাস।

৪। আঠিয়া কলৰ বাকলি পুৰি এৰি তেলেৰে ঘসিব, খলিটৈ মৈতে গা ধুয়াই ঘসিব এতেকে ঘোৰাৰ মামৰসি নাস।

৫। আলগঞ্জে খুন্দিব পুৰনা মাটিমাহৰ একডোন ডালি কাশ্মিহিয়া কলা-খাবনিৰে বান্ধি বোজত ঘসিব পাচে ধুয়াই আনিব এতেকে মামৰসি শুচ।

৯২। মুদ্রা বোগ।

লক্ষণ—আঠুৰ দুয়োফালে মেকুণ্ডা হেন হই তাকে মুদ্রা বোগ বোলে।

ঔষধ—ফালি পুজপানি উঠিয়াব ছালকুঞৰিৰ পাচ পাতত দিব নিউ মিহলাই তাৰে বান্ধিব। খুখুৰাৰ পাচ এৰা পাচ দুই পাতৰে বান্ধিব তেৰে ভাল হই।

৯২। মুদ্রাৰ।

লক্ষণ—শ্ৰসাব কৰিব নোয়াৰিলে মুদ্রাৰ বোলে।

ঔষধ—শখৰ আগ গটা, বনশখৰ আগ গটা, হেলচিৰ আগ গটা, বহুগা লোনেৰে খুয়াব মুদ্রাৰ নাস। যদি পেচাপৰ বাটবন্ধ হই ঘোৰাৰ চুলি চাখনি তিয়াই পেচাপৰ বাটে স্মুয়াই দিব।

2. Dust over the affected parts with the mixed ashes of Keheraj, Hansharaj, Bhimraj and Batraj, after getting the body washed after a rub with some raw oilcake.

3. Give internally the following after having them boiled together in some water :—

Stem of long pepper, Gorokhachoi, Maranada, garlic, onion, Jabrang, split Matimah $\frac{1}{2}$ seer, a handful of long pepper, a handful of black pepper, and a handful of salt.

4. Rub the body with oil cake and wash, and then rub it with ashes of the rind of Athia Kola mixed with some castor oil.

5. Clean under light strokes of the pestle in a Dhenki (country husking machine) one Done (5 seers) of split Matimah, boil it with the liquid soda prepared from the ashes of the plantain tree burnt in the month of Kati, and then rub the body well with the preparation having the pony held under the sunshine. Wash the body well after some time.

91. MUDRA.

General Symptoms—Swellings like tumours on both sides of the knee.

Medicine—Draw out pus, if any, after an incision, clean it and bandage over it some roasted leaves of Chalkunari with some ghee or with some roasted leaves of Dhatura and castor plant.

92. MUDGAR.

General Symptoms—Obstruction to the passing of the urine.

Medicine—Give internally 7 twigs of Bon-Sath, 7 twigs of Helochi, and some salt in a paste.

When the urethra is closed pass through the passage some horse-hair rubbed with some soap.

৯৩। ঢাকা মুদপৰ।

ঔষধ—চেপা ডুমক চাল, বকুলফুলৰ চাল, গাঠিয়ন, কাৰুবাশাতৰ পানি, চেকিখুৰাৰ মূবত দি চাব তিনটা মাৰিব তাতে বিধানি বই সবাকো খোপাই বটি খুয়াব নাস।

৯৪। মৌবিচনিয়া।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ বিচি কিঙ্গি ওলখে তাকে মৌবিচনিয়া বোলে।

ঔষধ—মৌবিচনি পুৰিব মাটি ফুকহ চাই কবিব কঠালৰ ডিলা চাই কবিব হিটেলমাৰা বাথৰ চাবিকো শনি মিসলাই ঘসি খুয়াৰ খুৰ ব তাতে মৌবিচনিয়া নাস।

৯৫। বক্তসাৰ।

লক্ষণ—গুহ ভূমিয়ে যদি তেজ বই তাকে বক্তসাৰ বোলে।

ঔষধ—মৌসবালিৰ আগ, পুৰদি ভাস্বৰ পাত পাতত দি বঙ্গলা লোনেবে খুয়ালে বক্তসাৰ নাস।

৯৬। বসভৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—গাৰত বদি ভোবব-ভোববি ফিকে তাকে বসভৰ ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। ভলুকা বাহৰ গাজ্জ বটি কাজিৰে মিসলাই খুয়ালে বসভৰ ব্যাধিৰ নাস।
অথবা

২। ভলুকা বাহৰ খোৰ নলগজালি লোনেবে বটি খুয়ালে তথা নাস।

93. MUDGAR-DHAKA.

General Symptoms—Obstruction in the passing of urine causing a swelling of the belly.

Medicine—Place the following into the Khubali (a stone or wooden block with a hole in the centre for receiving grains for husking or cleaning with a Dhenki), give 3 strokes with the pestle and take only that which remains in the Khubali to be pasted and given to the sufferer.

Barks of Dhepa Dimoru and Bokul trees, Gathion, and the water of the crab hole.

94. MAUBICHANIA.

General Symptoms—Swelling of the scrotum.

Medicines—Burn and powder honeycomb, Matiphuruha, spike of the jack fruit, mix them with gunpowder and prepare a paste with water; then rub the scrotum with the paste and wash.

95. RAKTA-SAR.

General Symptoms—Bleeding from the anus.

Medicines—Give internally roasted twigs of Moiha Al and leaves of old Bhang with salt.

96. RASBHOR BYADHI.

General Symptoms—Swellings in patches in the body.

Medicine—Make paste of the sprout of Bhaluka bamboo and give the same internally with sour gruel of rice.

2. Give internally the paste of the unopened leaves of Bhaluka bamboo and sprouts of Nal with salt.

৯৭। বহুফটা।

লক্ষণ—পাত গুটা গুটাকৈ ওলে বা ঘা।

ঔষধ—১। এতোলা তেল, এতোলা চূণ দুইকো তপতাই দিব বহুফটা গুচে।

২। দিয়া আতকপ আদপোরা, জালুক এপোরা লোন আদপোরা, তেল দিব একত্র কবি সিঁজাব মাহোৰ লগ কবি খুয়াব।

৩। পিঠাগুৰি এপোরা, হালদি গুৰি আদপোরা, আলাকু গুৰি আদপোরা, গুৰ আদপোরা সবাকে লগ কবি খুয়াব।

৯৮। বাজপিৰা।

লক্ষণ—(ঘুবনিয়াকৈ চকলা বান্ধি হোৱা ঘা)।

ঔষধ—জতবমাগাব চাল, দেওকজাব আনু, পকল পান, দলৰ পাত ঠাং দিঠে দি বটি দিব নাস।

৯৯। অৱা বাজপিৰা।

লক্ষণ—মৌখোলৰ ঠেনা গাৰে মুখে ভবিঃ হৰে।

ঔষধ—বোনময়্যাব পাত চাল, বোনপুৰই, কুকুৰমুতা, সকববিয়াল, চাউল, ধোঁৱাব পাত, বনকপাখিব মোগে পাতে সবাকে বটি লিপি দিবো খুয়াব নাস।

১০০। কাচোৱা বাজপিৰা।

লক্ষণ—কাচোৱা ব্যাধিৰ দৰে সকলো গাএ ভবিএ হৰে।

ঔষধ—চনাকচু বগা, কলাখাব, বহুবিয়া লতাৰ পাত, কদমৰ পকা পাত সবাকে বটি লিপি দিব নাস।

97. ROHPHOTA.

General Symptoms—Pimples all over the body, but scattered, and one at a place.

Medicine—1. Rub the body with one tola of lime and one tola of mustard oil boiled together.

2. Boil Siatarup $\frac{1}{2}$ powa, Black pepper 1 powa, Salt $\frac{1}{2}$ seer in mustard oil, and give the same to eat with pulses.

3. Give internally rice powder 1 powa, turmeric powder $\frac{1}{2}$ powa, Soots $\frac{1}{2}$ powa and Gur $\frac{1}{2}$ powa, mixed together.

98. RAJ-PIRA.

General Symptoms—Eruption of pimples in circular patches over the body.

Medicine—Apply externally the paste of the following :—

Bark of Jatarmala, root of Deokadra, Dal grass, ripe betel leaf, and Gur.

99. RAJPIRA AWA.

General Symptoms—Eruptions like the sheath of an Au tenga on the body and mouth.

Medicine—Apply externally and internally the paste made of the following :—

Bark and leaf of Bon-Au, Bon-Puroi, Kukur-suta and Saru Barial, and twig of Bonkopahce.

100. RAJPIRA KACHOWA.

General Symptoms—Swellings and eruptions in patches in the body and feet.

Medicine—Apply externally the paste made of the sheath of Chonakachu, ashes of the sheath of plantain tree, leaf of Khohkhohia-Lota, and ripe leaf of Kadam tree.

১০১। সিন্দুবিয়া বাজপিৰা।

লক্ষণ—গা মুৰ চৰি সৰ্বতে বসি পৰি হৰে।

ঔষধ—১। পানি পোতনি, কঠকয়া, ডোমটকুয়াৰ কুল, আবেসেবিৰ মাপ, বখাৰ, সিন্দুৰ সৰ্বাকো ২টি লিপি দিব।

২। লাউবাখাৰ চাল, পুৰণি শিলিখা, আয়লৰি, আয়ঠু, চাগল তিতাৰ চাল, চালৰ শুদা সৰ্বাকো ২টি লিপি দিব নাস।

১০২। শকৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—অদি ঘোৰাৰ গা উৰসি থাকে তাকে শকৰ ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—বুখুৰা পাত, ষাণোন ছইকো একত্ৰ কৰি বান্ধিব ও বুৰাৰ শক : ব্যাধি নাস।

১০৩। শলিলা বোগ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ চাৰিউ ভৰিৰ লোম শুচে ষজুয়াই থাকে তাকে শলিলা বোগ বুলি।

ঔষধ—ছেতুকা পাত, কুহিয়াৰৰ বস, হালদি, ৫০চা সৰিয়হ তেলেবে বিধ-লাই সেই ঠাইত দিব তেবে নাস।

১০৪। শিয়াল গলা।

লক্ষণ—ছই গালকিকে তাকে শিয়াল গলা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—দ্বিঘণতিৰ দক্ষিণৰ চাল, পিয়াৰ চান্দা আলু, হালধী আলু, কঠালটো তাকে ২টি বহলা লোনেবে বুৰাৰ, সিটাবে টুপনি কৰি সেকিব আৰু গালত সেপি দিব শিয়াল গলা ব্যাধি নাস।

১০৫। সৰ্পৰ দাঁক।

ঔষধ—নিলকঠ, কনিবিহ চাল গোট, আনাশাগতোলা চুন, কন্ননাৰ তিতা, শুমুনি লতা আৰু মুখৰ সেপেকে ২টি দিব।

101. RAJPIRA-SINDURIA.

General Symptoms—Eruption in patches of red pimples all over the body from head to hoof.

Medicine—Apply externally the paste made of—Panipotoni, Kothorua, flower of Domdhokua, soft twigs of Jabeseri, saltpetre, and vermilion, or

2. Bark of Laubandha, Old Silikha, Old Amlakhi, stone of mango, bark of Chagol-tita, dust or powder of old thatching straw.

102. SHANKAR BYADHI

General Symptoms—Swelling of the body.

Medicine—Apply internally and externally the paste of Khaloon, and leaf of Dhatura.

103. SHOLIFA-ROG.

General Symptoms—Itching and falling off of the hair from the legs.

Medicine—Apply the juice squeezed out of Jetuka, sugarcane, and turmeric mixed with mustard oil.

104. SHIALGOLA.

General Symptoms.—Inflammation of the cheeks.

Medicine—Take out juice of the following, mix them, and administer internally, also plaster over, and foment the inflammation with the refuse.

Bark of Dighloti taken from the south, Siarchand aloo, haldha aloo and seed of jack fruit.

105. SORPAR DARU—(MEDICINE FOR SNAKE BITE).

Medicine—Make a fine paste with your saliva of the following, and apply on the affected part:—

Nilkantha-Tita, root and bark of Konibih, unslaked or quick lime, Kalpanath Tita and Gumuni Lota.

১০৬। সৰ্ব্ব বোগ নাস।

ঔষধ—১। গাৰিৰ একলহ, গুৰ একলহ, ভাঙগুৰি এসেৰ, তিনিকো পাঙ্গি
লাক কবিব, একইশ দিন ঘোৰাক খুয়াব সৰ্ব্বযোগ নাস হই গা হই।

২। নিতে এটা ববাণি মাছ সিলাব, চৰিয়া এটাত কাইট গুচাই কেচা
তেল এপোয়া মিহলাই খুয়াব সব বোগ গুচে।

৩। নগাপান নপাত, শুখন মৰিচব গুৰি হুতোলা মাহেকত খুয়াব।

৪। ধান্য, মাদ, কুকুৰা সহিতে সকলো বাখৰ দি থাকি একৈশ দিন খুয়ালে
মতা বেগবন্ত হই সকলো ব্যাধি গুচে।

৫। মাকত গুটি আদপোৱা, তকুৱা কৰ্মৰ চাল আদপোৱা, জলকিয়া
আদপোৱা, লোন পাচ টকা, লকা হুটকা, সবাকৈ বটি ঘোৰাক খুয়াব, সমস্ত
ব্যাধি নাস।

৬। পিপলী চাৰি তোলা, ধনিয়া চাৰিতোলা, অনি চাৰি তোলা, বনজনি
চাৰি তোলা, হালধি চাৰি তোলা, গোন্ধিৰ কটা চাৰি তোলা, গুৰ চাৰি টকা, বচ
হুতোলা, চেনি হুতোলা, হিঙ্গ হুতোলা, ভটিয়া লোন চাৰি তোলা, উজনিয়া লোন
চাৰি তোলা, নিমৰ চাৰি তোলা, পোৰোলালতি চাৰি তোলা, বিৰিকগুতি চাৰি
তোলা, পলাশ-চাৰি তোলা, সবাকো মিহলাই হাবিত ভবাই দুখ থাকি
ধানৰ ভিতৰত আঠ দিন পুতি থব নিতে আঠতোলা প্ৰাণে ঘোৰাক খুয়ালে
সকলো বাত গুচে; মাকৰ দৰ'ও ভাল হয়; পেট উসহি থাকে পেটত বিষ
পেৰু সমস্তে গুচি গাব পুই হয়ে তপ্তমল খুয়াব পাছে।

106. SORBO-ROG-NASH—(IMPROVEMENT OF GENERAL HEALTH WITH CURE OF ALL DISEASES).

Medicine—Give internally.

1. One pot of milk (about 4 seers), one pot of gur (about 4 seers), and one seer of powdered Bhang, all boiled together and given in 21 days in equal doses.

2. One Barali fish boiled and cleaned of all the bones mixed with one powa of mustard oil to be given daily.

3. Naga Pan 9 leaves and chilli powder 2 tolas to be given daily, for a month.

4. One fowl cooked or boiled with some paddy and pulses with all the spices to be given daily for 21 days. This improves the speed also.

5. Seed of makot $\frac{1}{2}$ powa, bark of Torua kodom $\frac{1}{2}$ powa, chilli $\frac{1}{2}$ powa, salt 5 tolas, and Lonka 2 tolas to be made into a paste and given internally each day.

6. Put the following in an earthen pot, close tightly the mouth and bury it in a heap of paddy for 8 days then take it out, and give 8 tolas of its content daily to eat.

Long pepper 4 tolas, Chitta 4 tolas, coriander seed 4 tolas, Jani 4 tolas, Banjoni 4 tolas, turmeric 4 tolas, Gokhur Kanta 4 tolas, Gur 4 tolas, Orris 2 tolas, sugar 2 tolas, Asafetida 2 tolas, Bhutan salt 4 tolas, Ujonia salt 4 tolas, common salt 4 tolas, Parolalati 4 tolas, Barongguti 4 tolas and Pilas seed 4 tolas.

N. B.—The above medicine is administered for the improvement of general health by the cure of diseases specially of the bowels including costiveness, flatulence gripes, worms, all kinds of rheumatism and sprain.

୧୦୩ । ମିଳମଟ ବ୍ୟାଧି ।

ଲକ୍ଷଣ—କ୍ଷିଉଡ଼ାବିବ ଗୋବ ଚ କିକେ ତାକେ ବୋଲେ ମିଳମଟ ବ୍ୟାଧି ।

ଓଷଧ—ଆମଠୁ, ଶିଳିଖା, ବାତୁଳ ଚନ୍ଦନ, କ୍ଷାନ୍ତି ଚନ୍ଦନ, ଅର୍ଗମବା ନିଳବ ପାନି, ନାଗବଣ୍ଡ, ତେଜମୁହି, ବଜ୍ରା କାଠିକୁଳା, ତେଜମପତ ସବାକେ ଏକତ୍ର କରି ବାଟି ମେପି ଦିବ ମିଳମଟ ବ୍ୟାଧି ନାମ ।

୧୦୪ । ସେହାଳି ବ୍ୟାଧି ।

ଲକ୍ଷଣ—ବାତି ଦିନେ ଧୂମିବ ଡାକେ ସେହାଳି ବ୍ୟାଧି ବୋଲେ ।

ଓଷଧ—୧ । ଅମବା, ମାଟିମାହ ହୈକୋ ଉବରାହି ଧତି ବଜାଳି ଲୋନେବେ କାଞ୍ଜି ସିମଲାହି ଧୁବାବ ।

୨ । ଧୁକୁଳି ଧୂମିବ କରାବ ଆନୁ ହୈକୋ ବାଟି ବଜାଳି ଲୋନେବେ ଧୁବାବ ସେହାଳି ବ୍ୟାଧି ନାମ ।

୧୦୫ । ହାବା ବୋଗ ବା ହାବା ବୋଗ ।

ଲକ୍ଷଣ—କଳାହୁଳ ବନ୍ଦି ଉଧି ଉଠେ ତାକ ହାବା ବୋଗ ବୋଲେ ।

ଓଷଧ—୧ । କାଚୋବ ହାବ ଜୁଇତ ତପତାହି ସେକିବ ।

୨ । ଛାଳହୁର୍ବୀ ସ୍ୱତତ ମିଶ୍ର କରି ତପତ କରି ବାଞ୍ଜିବ ତବେ ହାବା ବୋଗ ଶୁଚେ ।

107. SILPOT.

General Symptoms—Swelling at the root of the penis.

Medicine—Plaster over the affected part with the paste of Shilikha, Stone of mango fruit, red sandal, white sandal, Nagargu, Tejmaya, Red mushroom, bayleaf, and the water washing a thunderbolt.

108. SEHALI.

General Symptoms—Panting day and night.

Medicine—Give some mati mah and hogplum boiled together adding salt and sour gruel of rice to eat.

2. Make a paste of roasted Dhunduli and tubers of Konya with some salt and give internally.

109. HABA-ROG.

General Symptoms—Swelling of the shins.

Medicine—Foment the swelling with a bone of tortoise heated over fire.

2. Bandage with chalkunwari and ghee heated over fire.

THE END.

GLOSSARY.

A

Ablakh	...	A horse having the skin of its body and muzzle of different colours.
Ablakh Pakhara	...	A horse having the skin of its body and muzzle of the colour mixed with black and white and the coat (hair) also of mixed colours.
Ablakh Tuling	...	An ablakh mixed with tuling, or an ablakh having greater portion of the skin of its body white.
Achowari	...	A riding pony. An expert rider of the pony who knows about the strength, intelligence and gait of the pony.
Agula	...	The forepart of a pony.
Agora	...	Xanthium spinosum or, Urena lobata.
Ahont	...	Pipal tree ; Ficus religiosa.
Ahouroowa	...	Michelia Champaca.
	Champa.	
Ajoni	...	Ptychotis. Carum Copticum.
Akon	...	Swallow-wort. Calotropis gigantea.
Al	...	Spur.
Amada	...	Mango Ginger. Curcuma amada.
Amchengela or	}	...
Amchokara		
Amlokhi	...	Phyllanthus Emblica.
Angul	...	A finger's breadth, $\frac{1}{24}$ of a cubit
Arjun	...	Terminalia Arjuna.
Arokchand	...	
Autenga	...	Indica Dillenia, fruit of.

B

Bachoni-tita	...	
Bagh-darya	...	A pony of Son-darya variety with spots on the body.
Baghnola	...	
Bagh Nakhora	...	A daraya Pakhara pony having zebra stripes above the eyes, and white spots on the ear.
Bagh-Pakhora	...	A Darya Pakhara pony having zebra stripes above the eyes, and white spots on the ear.
Bahok	Adhatoda Vasica.
Bamuna Pakhora	...	A spotted pony with a blaze from the forehead down to the chin.
Batraj	...	Ficus Bengalensis.
Bhado-tita	...	
Bholukabanhor-gaḷ.	...	Sprouts of Bholukabanh (a kind of big-sized bamboo used for posts and other strong work).
Bhang	...	Cannabis sativa.
Bhedali-lota	...	Pæderia foetida.
Bheshorigooli or Bhekurigooli	} ...	Seed of Solanum Indicum.
Bhet	Water lily. Nymphæa Lotus.
Bhodorachat-tuni	...	This is another name of the pony called Ablakh Tuling.
Bhog-jira	...	Cuminum Cyminum.
Bhog joni	...	The same as joni. Carum copticum.
Bhola-bangana	...	A big kind of brinjal. Barban-gana.
Bhomora kolia	...	A beetle-black pony.
Bhot bangana	...	A small kind of wild and bitter egg plant.

Bhot Dubari	...	
Bhotor kharu	...	
Bhringraj	...	Wedelia calendulacea.
Bhunyi-komora	...	Ipomœa paniculata.
Bihdhekia	...	A kind of fern.
Bihlangi or } Bihlongoni }	...	Polygonum Sp.
Bilokhi	...	
Biring gooti	...	Embelia Ribes.
Boch	Acorus Calamus.
Bog-Pakhara	...	A horse having its muzzle, scrotum or knees of blackish brown colour.
Bokul	...	Mimusops Elengi.
Banjani	...	Ocimum gratissimum?
Banjora	...	A kind of wild citron.
Banar Banua- Kachu.	...	Wild arum. Colocasia antiquo- rum.
Benmola	...	Aglaia Roxburghiana.
Ban noharu	...	Wild garlic. Urginea Indica.
Ban au	...	Dillenia Sp.
Ban Phauf	...	Leucas linifolia.
Ban Purai	...	Basella rubra.
Bansath	...	Achyranthes aspera.
Barahak	...	
Barahuda	...	
Baralimach	...	A kind of big fish without scales.
Barhilota	...	
Barmanimuni	...	Hydrocotyle asiatica.
Barnidhan	...	A kind of paddy, the rice of which is genrally used for preparation of country cakes.
Barlilu	...	A kind of thatching grass with broad blades.

- Barun ... *Crataeva religiosa*.
 Bata ... A kind of coarse grass used for thatching and walling purposes.

C

- Chabua Chilimi ... A Chaichilimi pony with white spots.
 Chagal-tita ...
 Chai chilimi ... A pony with a colour like that of the straw of the paddy.
 Chal Ablakh ... A pony with its muzzle black and the coat and the skin mixed with black and white.
 Chali-Tolou ... A Set Darya pony having its muzzle, tail, knees and hair black.
 Chalkunwari ...
 Chamar-taru ...
 Chand ...
 Chandu-tita ...
 Changeri tenga ... Wood-sorrel. *Oxalis corniculata*.
 Chelauri ... An eyebrow, or a line of hair growing like an eyebrow.
 Chengamor ... A kind of wild arum plant with small thorns on the stem of the leaves and of sour taste used occasionally as vegetable.
 Chichiringa ...
 Chilimi ... A horse with its muzzle, knees and the scrotum black.
 Chinajok ... A leech of the plain.
 Chipoha ... A whip.
 Chita ... *Plumbago zeylanica*.

Choi	...	Piper chaba.
Chokoa Chilimi	...	A pony with its eyes, mane and the edges of the ear black, neck and abdomen pale black and the hair or coating mixed with red and white.
Chokoa Kunit	...	A pony of the Nora Kunit kind when it is not brilliantly red.
Chakar	...	A whorl.
Chandora or Chandra	...	A lime-like white pony.
Chonakochu	...	An arum, the leaves of which are very big and may be used as umbrellas in rain. Arum Indicum.
Chonahor Peta	...	Tuber of chonah, a kind of small arum plant.
Chongorchal	...	Bark of Machilus odoratissima.
Chorat or Dom-Chorath.	...	Laportea crenulata.
Choroli	...	Pimpinella involucrata.

D

Dabla or Dapona	...	Buttock, quarter of a pony.
Dal	...	A water weed with leaves, ears and seeds like those of the paddy.
Dankachi	...	A black or red spotted pony having spots of different colours down to the knees.
Deocharai	...	A pony having the armpit, abdomen, mane, muzzle, and the tail of reddish brown colour.
Deokadra	...	
Deotora	...	Andropogon serratus.

Dhepa Dimoru or Hati Dimaru	}	A kind of large fig.
Dhokdhorja		
Dhunduli	...	Snake gourd. <i>Trichosanthes anguina</i> .
Dhutura	...	Thorn apple. <i>Datura fastuosa</i> .
Dighloti.		
Dingarikhati—		
Dogodha or Dogdha Chilimi.		A pony having the colour of its body as black as that of a black arum plant, and having the hair of its muzzle, knees and belly of a blackish brown colour.
Dogdha Darya	...	A Bagh Darya pony having the hair of its knees dead black and patches of blackish brown colour on the body.
Dom Dhokuwa or Damdeuka	}	<i>Impatiens Balsamina</i> .

F

Fulam Chilimi	...	A pony of Sukila Chilimi kind with black spots.
Fulam Pakhara	...	A white pony with black spots on the abdomen.
Fulod	...	
Futuka	...	A plant with white or blue flowers growing generally on high land.

G

Gauthion	...	
Ghila (Jati)	...	A round and flat seed of a creeper used specially by children as marbles. <i>Entada scandens</i> .
Ghila (makari)	...	Ditto of the smaller kind.

Ghora-joni	or Joni	Pimpinella Involucrata ?
Ghoralejia	...	
Ghumaroca	or } Ghimoru	
Ghun	...	A small destructive insect that lives in bamboo or timber.
Goakhur kota	...	
Gobarsuthi	...	Dry cowdung.
Gorokh Choi.		
Gumunilata	...	Ophiorrhiza Mungos.
Gun lota	...	
Gunraj	...	
Gur	...	Raw sugar.
Guriakothalor	Minu	
Gutimali	...	Jasminum Sambac.

II

Hachuti	...	Dregea volubilis.
Haldha Alu	...	A kind of wild yam.
Hancharaj	...	
Harghurrucha	...	Vitis quadrangularis.
Hathikorola	...	Momordica Charantia.
Hathipipoli	...	Scindapsus officinalis.
Helochi	...	Enhydra fluctuans.
Hogaganderar gu	...	
Hoha chilimi	...	A pony with the skin of its body, muzzle and the star white, and the hair of the body of ash colour with white patches here and there.
Harishankar	...	
Hudumuwa	...	A pony with eyes, muzzle, and forehead of different colours ; or a pony with one cheek and one flank of variegated colour.

I

Ihor mul ... *Aristolochia indica.*

J

Jabeiseri or Laijabori

Jabrang ... A kind of aromatic fruit brought by the Bhutias. *Crocus sativus.*

Jagannath-tita.

Jalukati ... *Piper aurantiacum.*

Jani ... *See Ghorajoni.*

Jatarmala ...

Jatighila ... *See Ghila.*

Jatkolia ... A pony having the colour of a ripe blackberry.

Jengtiyonh or Jengtihun }

Jetuka ... *Lawsonia Alba.* Indian henna.

Jika ... *Luffa acutangula.*

Jira or Bhogjira ... Cumin seed. *Cuminum Cyminum.*

K

Kaba kalia ... A pony having its body mixed of white and yellow colours, *i.e.*, almond colour, and the armpits and buttocks mixed with pale blue.

Kalia or Kalia telon A pony with its body and the muzzle of the purple colour like a brinjal, and the abdomen and buttocks white.

Kajal-gouri ... A kind of fragrant katuri, *Curcuma Aromatica.*

Kaljira	...	<i>Nigella Sativa.</i>
Kalpanath Tita, or	}	<i>Andrographis paniculata.</i>
Kalamegh		
Keheraj	...	<i>Eclipta alba.</i>
Keku Pakhora	...	A white pony with one or both the ears black and the knees and buttocks partially so.
Keturi or Katuri	...	<i>Curcuma Zedoaria.</i>
Khalun	...	Soda prepared from the ashes of Sat, a kind of aquatic plant.
Khirang	...	A dazzling coloured pony of the Tukam variety.
Khoh Khohia lota	...	A creeper with rough leaves and which causes a burning sensation on touch.
Khohuwa Bhekuli	...	A kind of frog with a rough body and which always selects a dark place such as the corner of a house, etc., to live.
Khutaria	...	<i>Amarantus spinosus.</i>
Kodom	...	<i>Anthocephalus Cadamba.</i>
Kalia Ablakh	...	A pony having the skin and the hair of the body mixed of white and black, and the hair of the muzzle and the knees black as burnt.
Kalia Bora Chaul	...	Rice of a paddy called Kalia Bora; <i>i.e.</i> , a Bora of the black kind.
Kanibih	...	<i>Croton Tiglium.</i>
Kanuwa	...	Crane.
Kanya	...	<i>Cyperus rotundas</i> ?
Karoi	...	
Kathanda	...	A plant with white flowers generally growing in shade.

Katharuwa	...	<i>Albizzia procera</i> .
Katdianga-pipora	...	An ant whose hinder part is always turned up and which selects clumps of bamboo for preparing its nest.
Kawa bhaturi	...	<i>Citrullus colocynthis</i> .
Krishna ahonia	...	A spotted pony having in the centre of its back a black mark like a saddle.
Kuchila	...	<i>Strychnos Nux-vomica</i> .
Kukur Pakhora	...	A pony with its body spotted like the sky and the mane of mixed colours.
Kukursuta	...	<i>Blumea lacera</i> .
Kulabori	...	
Kumit	...	A pony with the body of the colour of a kuchia (a fish shaped like an eel), and the hoofs, legs, tail and the mane black.
Kumit kolia	...	A black horse with dashes of red in the muzzle and the star.

L

Laiguti	...	Seed of a vegetable called <i>Brassica rugosa</i> which resembles in every way a mustard plant.
Iaitoron	...	
Lakhi	...	A kind of spice.
Laubandha, or Chika-maroli	} }	
Lumghotika	...	A projecting growth of hair like the pat ghoti.
Lumdhar	...	A growth of hair in a line like a centipede.

- Lonka ... A kind of very fine wild chilly which is very hot.
- Lora tita ... A kind of plant with small round and bitter fruits used now and then as vegetable. *Solanum verbascifolium*.

M

- Machpara.
- Makorighila ... *See* under ghila.
- Makot.
- Malbhogkolar Pachola. Sprout of malbhog kola, a plantain tree the fruits of which are the best of all the plantains.
- Malotiphul ... *Aganosma Caryophyllata*.
- Manimuni ... *Hydrocotyle Asiatica*.
- Mathokthoka ... A kind of plant like the Chita, the soft twigs of which are sometimes taken with other vegetables.
- Mathori ... Mane of the pony.
- Matiphuruha ... A kind of plant with only a few circular leaves growing attached to the ground and bearing only a few fruits which when ripe become red and sweet and are eaten by the children.
- Natikolia ... An earth coloured pony.
- Matimah or Matikalai. *Phaseolus radiatus*.
- Moa alu ... *Dioscorea aculeata*.
- Machurmah ... *Lens esculenta*.
- Magumah ... *Phaseolus Mungo*.
- Mahanim ... *Azadirachta Indica*.

Moluapat	...	Leaf of <i>Bassia latifolia</i> .
Moinagiri Chaul	...	Rice of a paddy called Moinagiri.
Moj	...	<i>Albizzia lucida</i> .
Moran Ada	...	A kind of ginger which is of blackish colour inside and hotter than the ordinary ginger.
Motia Chilimi	...	A white pony mixed with green colour.
Mousarali or Moiha Ali.		
Mukhchauni	...	Part of the bridle ?
Mutha	...	

N

Nagar Gu	...	A hard and black piece of earth just like coal found several feet below the surface of the earth or sometimes in the river, the paste of which is very cold and applied to a burning sore.
Nakdewna	...	A plant with leaves similar to those of <i>Sesamum</i> but larger in size.
Nakh	...	Corner of the muzzle.
Nal	...	An aquatic reed. <i>Phragmites Karka</i> .
Naljora	...	A kind of Nal tree, joints of which can be separated with a slight pull and replaced.
Nangalbhanga.		
Nechkuri	...	Mulberry. <i>Morus indica</i> .
Nekai Chilimi	...	A sukila chilimi pony with a black star on the forehead.

- Nilkantha tita ... A kind of bitter creeper with leaves like those of Piper betel or pan.
 Naga pan ... A kind of piper betel brought by the Nagas used with nuts like ordinary pan or piper betel.
 Nora chilimi ... A pony with the colour of the stalk of the paddy.
 Nora kunil ... A pony with a dazzling red colour.
 Norni ... A barber's tool for clipping nails
 Norosingha ... *Murraya Koenigii*.

O

- Oal ... *Arum campanulatum*.
 Odal ... *Cordia myxa*.
 Oparchokuwa ... One having projecting eyes, or having the sight upwards.

P

- Pachula ... Hinder part of the pony.
 Pani paruwa ... A tortoise shaped aquatic insect that moves without rest on the surface of water in a tank, pond, etc.
 Panipotoni ... A kind of vegetable creeper.
 Parijat phul ... *Canna Indica*.
 Pachatia ... *Vitex Negundo*.
 Palas ... *Butea frondosa*.
 Porolaloti, or Potol *Trichosanthes dioica*.
 Pryongusti, or Pryongu. *Aglaia roxburghiana*.
 Punirganthi ... Knot of the duck weed, or *Lemna paucicostata*.

R

Rahaut	...	An expert rider of the pony, a horseman.
Ramkola	...	Fruit of a kind of dwarf plantain tree with a white tapering trunk, used for gardening only.
Ranga Tolou	...	A kali or kolia tolau with red hair round the ears.
Rant	...	The line of the crest of a pony.
Roghunarnikota or Bojaroni Kuint. Raghunath Bih. Rahana.		
Rongrai Kolia	...	A black pony with a reddish lustre.
Rupohi Pokhora	...	A pony with black thighs and circular black marks on the ears.

S

Set Darya	...	A pony as white as cotton wool.
Sankhini Sanp	...	A kind of short and small snake with golden colour, and taken to be very dangerous.
Satmul	...	Asparagus racemosus.
Siarchand Alu	...	A kind of wild yam.
Silikha	...	Terminalia chebula.
Simolu	...	Silk cotton tree. <i>Bombax malabaricum</i> .
Singori	...	<i>Trapa bispinosa</i> .
ukila Ablakh	...	A pony having white and black patches on the skin of its body, and similar dots on the skin of muzzle, and the hair white.

Sukila Chilimi	...	A pony with the skin and the muzzle black, and the hair white.
Sulpha or Sonla	...	<i>Paucedanum Sowa.</i>
Sia Atorup		
Siju	...	<i>Euphorbia nerifolia.</i>
San Darya	...	A pony with the colour of yellow pat silk or that of the petals of ketki flower.
Sandaparia		
Sang'a.		
Sankanchi Phul.		
Saru Barial	...	<i>Sida rhombifolia.</i>
Saru manimuni	...	<i>Hydrocotyle rotundifolia.</i>
		T
Talau	...	A pony with the hair white but mixed with yellow.
Tangon...	...	A male horse.
Tamu	...	A black pony having lustre of red in its star, armpits and abdomen.
Tarfag	...	
Tatuk	...	A small Bhutia or country pony.
Tiphora...	...	A pony with the colour mixed with black and white or with red or white.
Tiphora Pokhora	...	A spotted Tiphora.
Tiphora Bhodora	...	A Tiphora with a blaze from its forehead downward.
Tukam	...	A pony with dark black colour.
Tuling	...	A white pony with a black head.

Temenapat.		
Thari	Stem, stalk.
Tara	Alpinia Allughas.
Taruakadam	...	Acacia Farnesiana.
Taji	A mare.
Tamakhupat	...	Leaf of tobacco (Nicotiana Tabacum).
Talpatra	...	Leaf of fan-palm (Borassus Flabelliformis).
Tiabjali phul	...	A fragrant white flower of a plant like the 'tara.'
Turuki...	...	Pony imported from Turkistan.
Turuki Təngon	...	A male Turki pony.
Tula	Cotton wool.
Tunh	Chaff of paddy or some other grain.
Tejpat	Bay leaf. Cinnamomum Tamala.
Tejmaia	...	
Tel Salor Larani	...	The rod used for turning up and down mustard in an oil press.
Trikatu	...	A mixture of black pepper, long pepper and dry ginger.
Trifala	...	A mixture of the three myrobals used as a medicine.
Thalipukhuriā	...	Hollow backed.
Thepon Tita	...	

U

Ujania lon	...	A rock salt formerly brought from the hills of Upper Assam.
------------	-----	---